

ALEŠ GABRIČ*

Pionirsko obdobje nogometa v Novem mestu po ustanovitvi SK Elan leta 1922

IZVLEČEK

Organizirano igranje nogometa v Novem mestu se je začelo leta 1922, ko je bil ustanovljen Sportni klub Elan. Razvijal je več športnih panog, poleg nogometa še atletiko, tenis, plavanje, hazeno itd. Preden so lahko odigrali prvo uradno nogometno tekmo, so morali ustvariti pogoje za delovanje nogometne sekcije, nabaviti športno opremo in stadion na Loki prilagoditi za nogometne tekme. Nogomet je bil najpopularnejši med srednješolsko mladino in študenti. V prvih letih so igrali večinoma prijateljske tekme s klubi iz Ljubljane, od konca dvajsetih do sredine tridesetih let pa so tekmovali v drugem rangu Ljubljanskega nogometnega podsaveza. Ker je bilo tovrstno udejstvovanje vedno dražje, so iz tekmovalnega sistema izstopili. Sportni klub Elan je organiziral tudi širše zasnovane športne dneve, s katerimi je skrbel za popularizacijo športa v mestu, in kulturno zabavne prireditve, ki so v Sokolskem domu popestrile družabni utrip meščanov.

KLJUČNE BESEDE

nogomet, Novo mesto, SK Elan, društvo, športne aktivnosti, družabni dogodki

ABSTRACT

THE PIONEERING PERIOD OF FOOTBALL IN NOVO MESTO FOLLOWING THE
ESTABLISHMENT OF ELAN SPORTS CLUB IN 1922

Organized football in Novo Mesto began with the establishment of Elan Sports Club in 1922. Alongside football, the association developed a variety of sports, such as athletics, tennis, swimming, Czech handball, and so on. Before it could hold their first official football match, the club needed to create conditions necessary for the operations of the football section, purchase sports gear, and adapt the stadium at Loka to host football matches. Football was most popular among highschoolers and students. In the first years, they mostly played friendly matches with clubs from Ljubljana, and between the end of the 1920s and mid-1930s, they competed in the second division of the Ljubljana Sub-Association League. As the costs became increasingly burdensome, the team decided to leave the competition system. Elan Sports Club also organized sports days to popularize sporting activities in the city, and in the Sokol cultural centre hosted cultural and entertainment events that enriched the city's social life.

KEY WORDS

football, Novo Mesto, Elan Sports Club, association, sports activities, social events

* dr., znanstveni svetnik, Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana, ales.gabric@inz.si,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4376-6343>

UVOD

»Na občnem zboru dne 19. februarja se je ustanovil v Novem mestu splošen sportni klub 'Elan'. Namen kluba je gojiti vse panoge sporta ter tako vzbuditi zanimanje za sport na Dolenjskem. Z žalostjo moramo beležiti, da Dolenjska spi v sportnem oziru, da nima niti enega sportnega kluba. Zato naj bi bil novoustanovljeni sportni klub reprezentant in pospeševatelj celokupnega športa na Dolenjskem. Dokazati je treba, da sport ni nikaka mestna razvada in brezmiselno zapravljjanje časa, kot to marsikdo misli. Sistematično gojenje telesnih sil s sodelovanjem duha, premišljena igra, vztrajnost, odločnost in stremljenje po zmagi, to je bistvo vsakega krepkega individua, vsakega krepkega naroda. Da klub doseže svoj namen.«¹

S temi besedami se je začelo poročilo o ustanovitvi športnega kluba v Novem mestu; 15. marca 1922 ga je objavila revija *Sport*, ki je izhajala v letih 1920–1922 v Ljubljani. Pod poročilom je bil podpisan »odbor« družstva, ki je v reportaži precej pretiraval, ko se je predstavil kot prvi športni klub na Dolenjskem. Novo mesto je že imelo telesno-kulturno tradicijo, a vanjo niso sodile dejavnosti, s katerimi naj bi se po predvidevanjih odbora ukvarjalo novo društvo: lahka atletika, nogomet, tenis, plavanje, veslanje, zimski športi itd. Tedaj najbolj znani novomeški telovadci so bili člani Sokola, ki so domovali v prvem slovenskem Narodnem domu, ki so ga v Novem mestu odprli leta 1885. Telovadnico so si uredili v delu nekdanjega kapucinskega samostana. »Telovadnega orodja je bilo dovolj« in »za vadbo podnevi je bila telovadnica še kar udobna,« se je spominjal Leon Štukelj,² ki je leta 1924 v Novo mesto prinesel prvi jugoslovanski olimpijski medalji. V mestu je že deloval Klub dolenjskih kolesarjev, poleg tega pa tudi (čeprav še brez rezultatov) društvi, ki ju je – kot bomo videli – nasledil Sportni klub Elan. Tega so se zavedali tudi v Ljubljanski nogometni podzvezi (LNP), predhodnici današnje Nogometne zveze Slovenije, saj so v isti številki *Sporta* zapisali: »Vidašk' v Novem mestu je izpremenil ime v S. K. Elan.« Dodali so še, da je Elan že vplačal članarino za članstvo v nogometni zvezi za leto 1922.³

Začetki nogometnega kluba Elan v Novem mestu (danes NK Krka) torej niso zaviti v meglince ali obdani z miti, kot velja za nekatere starejše nogometne klube v Sloveniji in za začetke

nogometa pri nas. Del tega je v pregledih razvoja Nogometne zveze Slovenije spregledan, ker so se z nogometom prva ukvarjala nemška društva, ki so po prvi svetovni vojni zamrla. Starejše kot dokumentirana letnica ustanovitve prvega slovenskega nogometnega kluba v Ljubljani leta 1911, katerega nasledstvo si prisvajata dva ljubljanska kluba, so tudi sledi te športne discipline v letnih poročilih nekaterih gimnazij na Slovenskem, saj so bili mladi srednješolci med poglavitnimi promotorji nove športne dejavnosti. Nekateri nogometni klubi se v iskanju tradicije sklicujejo na letnico ustanovitve, ki je po ohranjenih virih ni mogoče potrditi, na kar je bilo v strokovni literaturi že opozorjeno.⁴

Za razliko od njih so začetki novomeškega nogometa zabeleženi z zapisnikom ustanovnega občnega zbora in prvih odborovih sej v letu 1922, kar nam omogoča odličen vpogled v težave, s katerimi se je srečevalo še prenekatero športno društvo v nelahkem pionirskem obdobju svojega delovanja. Zvezek *Zapisnik. S.K. »Elan«*, ki je osnova za prvi del tega prispevka, je bil v preteklosti že večkrat citiran v priložnostnih reportažah ali publikacijah ob obletnicah društva.⁵ Danes sicer velja za izgubljenega, saj so se sledi za njim in še delom arhiva iz pionirskih časov novomeškega nogometa verjetno izgubile med renovacijami novomeškega stadiona Portoval in klubskih prostorov v začetku tega stoletja. Na srečo pa je celoten zvezek in del drugih dokumentov pred tem skeniral dolgoletni član kluba in nato vaditelj mlajših selekcij Andrej Primc ter jih ob pripravi obsežne monografije ob stoletnici nogometu v Novem mestu⁶ posredoval soavtorjem dela.⁷ Vir z bogato vsebino sporoča več kot le običajne reportaže o začetkih športne dejavnosti v določenem okolju. Posreduje nam tudi vpogled v družabno okolje in socialno strukturo ljudi, zagnanih za novosti, ter nakazuje probleme, s katerimi so se srečevali zagovorniki novotarij, in ovire, ki so jih morali premagati, da so sploh lahko začeli z resno vadbo.

Ko je bil ustanovljen SK Elan, ki je velik del pozornosti posvetil nogometu, je Novo mesto razpolagalo s sila skromno športno infrastrukturo

1 *Sport*, 3, št. 5, 15. 3. 1922, str. 36, Občni zbor S. K. »Elan«, Novo mesto.

2 Štukelj, *Mojih sedem*, str. 31.

3 *Sport*, 3, št. 5, 15. 3. 1922, str. 38, Službene objave L. N. P.

4 Več o tem v: Dobovšek, *Kulturni*, str. 17–35.

5 Glej časopisno reportažo v *Dolenjskem listu* leta 1981 (Budja, Samo deset let mlajši od Hajduka) ali brošuri ob 70-letnici kluba, ko se je imenoval Studio D (*Nogometni klub Studio D Novo mesto*, str. 1–2, 4), in ob njegovi 90-letnici, ko je že nosil današnje ime (*Devetdeset let nogometnega kluba Krka*, str. 2–3, 5).

6 *100 let nogometnega elana ob Krki*. Novo mesto: Nogometni klub Krka, 2022.

7 V nadaljevanju bo ta vir citiran po zapisu na naslovni strani zvezka: *Zapisnik. S.K. »Elan«*.

ro. Sokolski telovadci so imeli na voljo primerne pogoje za telovadbo, športi, ki so se razvijali pod milim nebom, pa se v Novem mestu pred prvo svetovno vojno še niso uveljavili. Sokoli so si uredili tudi zunanje letno telovadišče na sejmišču, ki je bilo na Loki, tik ob reki Krki in streljaj od železniškega mostu. Njegova prvotna podoba je ohranjena na fotografijah, posnetih 10. avgusta 1913, ko je ob proslavljanju 25-letnice novomeškega Sokola na njej potekal velik sokolski zlet. Slovenska sokolska zveza je ob tem priredila izlet svojih članov v Novo mesto, med gosti pa so bili tudi sokoli iz Hrvaške, Srbije in Češke. »Še večji, še impozantnejši bi bil lahko narodni praznik, da nam ni nagajalo skrajno neugodno vreme,« je zapisal poročevalec *Slovenskega naroda*; ta kar ni mogel prehvaliti mesta, ki se je v pričakovanju spektakla odelo v rože in zastave. »Telovadišče na Loki je bilo pripravljeno tako, da so v hrib zarežali sedeže drugega za drugim, prostora za blizu 1000 sedežev,« je prvi novomeški stadion, ki so ga med svetovnima vojnima uporabljali tudi novomeški nogometaši, opisal dopisnik s sokolske svečanosti. Množično prireditev združenih sokolskih čet na Loki, ki jo je vodil načelnik Slovenske sokolske zveze Viktor Murnik, si je po ocenah ogledalo več kot 2000 ljudi.⁸ Leon Štukelj je v južnoslovanskem navdušenju po balkanskih vojnah z največjim žarom opazoval prihod sokolske vrste Dušan Silni iz Kraljevine Srbije.⁹

Na Loki je bilo tudi majhno drsališče, ki so ga v mrzlih zimskih dneh uporabljali meščani, a je bilo slabo vzdrževano ter ni omogočalo razvedrila in športne aktivnosti večjemu številu ljudi.¹⁰ V poletnih mesecih pa je Loka bolj privabljala plavanja večje in družbe željne ljudi na mestno kopališče. Vsekakor skromna ponudba za mladino, ki se je navduševala nad razvijajočimi se športi različnih zvrsti.

USTANOVNA SKUPŠČINA IN IZBIRA IMENA DRUŠTVA

Ljubitelji nogometa so začeli o organiziranem delovanju premišljevati šele v letih po koncu prve svetovne vojne. Tako rekoč iz nič sta bili v Novem mestu osnovani dve športni društvi, ki naj bi začeli razvijati novomeški nogomet. Pobuda za ustanovitev že omenjenega športnega kluba Vidašk je izšla iz študentskih krogov in dijaških

vrst, dovoljenje za delovanje pa je od pokrajinske uprave prejel 3. avgusta 1921.¹¹ Še največ nam o klubu pove izkaznica enega prvih članov, študenta farmacije Josipa Medica. Iz nje je razvidno, da je bil predsednik društva Stanko Šproc, študent na filozofski fakulteti v Zagrebu, tajnik pa Drago Pleiweis.¹² Šlo je torej predvsem za angažirane študente, ki so poskušali v času študijskih počitnic, ko so bili v domačem mestu, čim bolj razgibati družbeno dogajanje v njem. Šproca najdemo tudi na fotografiji, ki je nastala leto pred tem ob odprtju 1. umetniške razstave v Novem mestu 26. septembra 1920, na kateri so ob pokrovitelju razstave Rihardu Jakopiču ovekovčeni mladi razstavljavci in organizatorji prireditve, od študentov in športnikov tudi Leon Štukelj.¹³ Vidašk se je že v letu ustanovitve včlanil v Ljubljansko nogometno podzvezo, saj ga je ta ob koncu leta 1921 štela kot svojega polnopravnega člana.¹⁴ Skopo gradivo pa ničesar ne poroča o morebitni športni aktivnosti društva.

Še manj kot o športnem klubu Vidašk je znana o drugem društvu, ki je načrtovalo vzpostavitev nogometne ekipe v Novem mestu. Po imenu Soča bi lahko sklepali, da so ga ustanovili primorski emigranti, saj so bila imena, kot sta Soča ali Primorje, značilna prav za društva primorskih emigrantov. Na novomeški gimnaziji so že ob vstopu Italije v vojno leta 1915 in delni evakuaciji prebivalstva z obmejnega območja zaznali porast števila dijakov, ki je šel tudi na račun primorskih emigrantov.¹⁵ Trend se je nadaljeval po koncu vojne, ko je Primorska prišla pod Italijo in se je veliko Slovencev izselilo v Kraljevino SHS. Ker Soče ne najdemo niti v katastru društev novomeških oblasti niti na seznamu klubov Ljubljanske nogometne podzveze, lahko sklepamo, da pobudnikom ustanovitve kluba ni uspelo izpeljati registracije društva.

Skopi drobci nakazujejo, da so se ideje za igranje nogometa v Novem mestu porajale med dijaško in študentsko generacijo. Študenti so se z njim seznanjali v mestih študija, kjer so že delovali nogometni klubi, in se srečali s številnimi novotarijami, ki jih v domačem kraju še ni bilo. Med dijaško mladino pa ne gre spregledati priseljenec iz Primorske, ki so prinašali italijanski vpliv, kjer je priljubljenost nogometa hitro naraščala. Člani obeh društev so se pri svojih prvih korakih

8 *Slovenski narod*, 46, št. 183, II. 8. 1913, str. 3, Sokolsko slavlje v Novem mestu. Glej tudi: Komelj, *Devetdeset let*, str. 27–29, 38.

9 Štukelj, *Mojih sedem*, str. 30.

10 *Dolenjec*, I, št. 6, 10. 2. 1906, str. 4, Drsališče v Novem mestu.

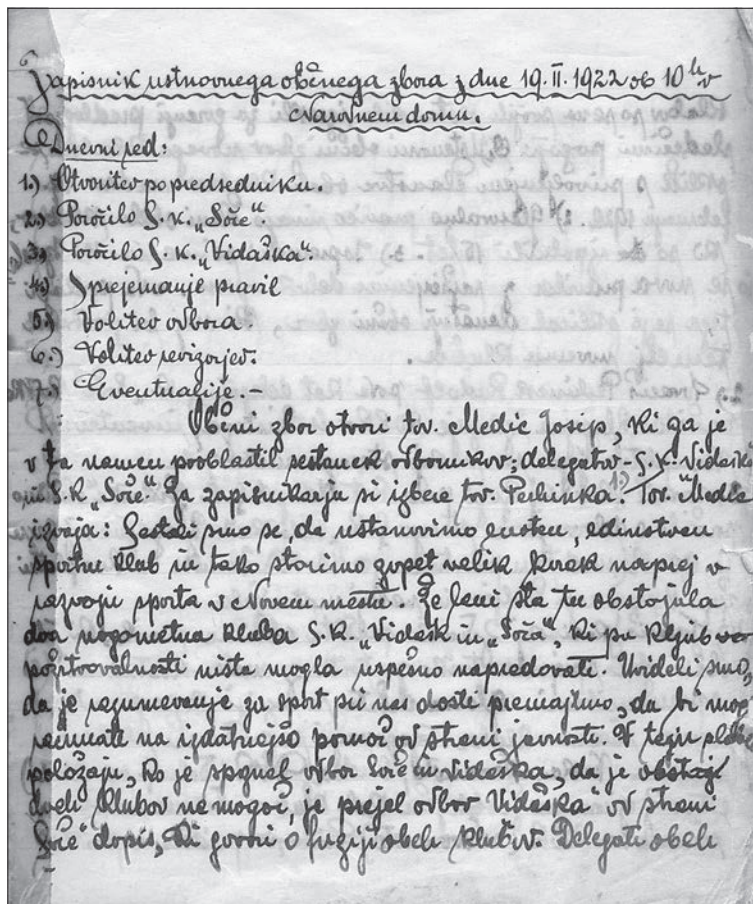
11 SI ZAL, NME 003, š. M 15, Društveni kataster, str. 127.

12 Članska izkaznica objavljena v: *Nogometni klub Studio D Novo mesto*, str. 5, in Gabrič, *Od prvih začetkov*, str. 17.

13 100 let novomeške pomladi. Dosegljivo na: 20. 1. 2025).

14 *Sport*, 2, št. 49–50, 31. 12. 1921, str. 377, Izredna glavna skupščina L. N. P.

15 Dodič, *Dvesto petindvajset let*, str. 121.

Zapisnik ustanovnega občnega zbora
19. februarja 1922 (AA, Zapisnik.
S. K. »Elan«).

srečevali z velikimi težavami in kmalu uvideli, da bo v Novem mestu težko postaviti na noge že eno nogometno ekipo, kaj šele dve. Zato so se 19. februarja 1922 zbrali na skupnem občnem zboru v Narodnem domu z namenom, da bi v enem športnem društvu združili vse sile, ki so bile na voljo. Ustanovni občni zbor je otvoril Josip Medic, ki so ga za vodenje pooblastili odborniki obeh društev, Vidaška in Soče, z besedami: »Sestali smo se, da ustanovimo enoten, edinstven športni klub in tako storimo zopet velik korak naprej v razvoju športa v Novem mestu. Že lani sta tu obstajala dva nogometna kluba, SK 'Vidašk' in SK 'Soča', ki pa kljub požrtvovalnosti nista mogla uspešno napredovati. Uvideli smo, da je razumevanje za šport pri nas dosti premajhno, da bi mogli računati na izdatnejšo pomoč od strani javnosti. V tem slabem položaju, ko je spoznal odbor Soče in Vidaška, da je obstoj dveh klubov nemogoč, je prejel odbor Vidaška od Soče dopis, ki govori o fuziji obeh klubov. Delegati obeh klubov so se na svojih sestankih izrekli za gorenji predlog pod sledečimi pogoji: 1.) Ustanovni občni zbor novega kluba se skliče s privoljenjem članstva obeh klubov na dan 19. februarja 1922. 2.) Glasovalno pravico imajo člani obeh klubov, ki so izpolnili 15 let. 3.) Spremeni se ime in 4.) Izdajo se nova pravila z razširjenim delokrogom. Na podlagi tega se je

sklical današnji občni zbor, ki naj bi postavil temelj novemu klubu.«¹⁶

Iz poročil predstavnikov obeh društev je razvidno, da sta razpolagali le z nekaj žogami in pari nogometnih čevljev ter nekaj gotovine. Vse skupaj ni zadoščalo niti za opremo ene ekipe. Pri obravnavi predloga pravilnika, ki ga je predstavil gimnazijec Bogo Skalicky, se je debata najbolj razživela o imenu kluba. Med predlogi Krka, Novo mesto, DSK (Dolenjski športni klub) in še čim se je večina izrekla za ime Krka. V skladu z uveljavljeno društveno zakonodajo so se dogovorili, naj se imetje društva v primeru »razpusta depotira pri Mestni hranilnici novomeški, dokler se ne ustanovi nov klub s sličnim namenom«. Ob koncu ustanovnega občnega zbora so bile volitve, na katerih je bil za predsednika izvoljen Josip Medic in za tajnika Bogo Skalicky, ob njiju pa še šest odbornikov. Medic se je zahvalil in dejal, da se zaveda težkih nalog, ki jih čakajo, ter se že vnaprej opravičil, ker mu »ne bo mogoče, do počitnic radi študija tako delovati, kakor bi lahko, če bi bil v Novem mestu«.¹⁷

¹⁶ AA, Zapisnik. S.K. »Elan«, Zapisnik ustanovnega občnega zbora z dne 19. II. 1922 ob 10^h v Narodnem domu.

¹⁷ Prav tam. Priimek Skalicky se v virih pojavlja v dveh zapisih, kot Skalicky in Skalicki. V članku bom navajal originalni zapis Skalicky, kot ga je v Novo mesto prinesel

Tovrstna težava ni bila zgolj specifična enega mesta in ene dejavnosti, temveč je bila v času slabših transportnih povezav splošna značilnost. Aktivnost društev, v katerih so bili močnejše angažirani dijaki in študenti, je pogosto nihala; intenzivnejša je bila v času počitnic, povsem usahnila pa je ob preselitvi večjega števila agilnih članov na študij v univerzitetna središča ali selitvi zaradi službenih obveznosti. Da je nogomet kot novost tudi v Novem mestu uvajala bolj izobražena mladina, nakazuje že sestava prvega vodstva društva, saj so bili med odborniki dva študenta, štirje gimnazijci, dijak trgovske šole in dva zaposlena.¹⁸

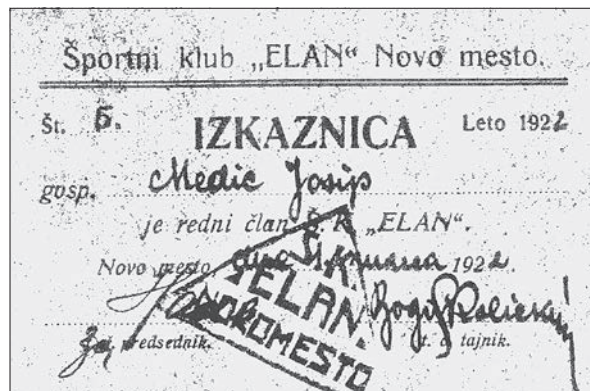
Predsednik društva Josip Medic, ki je zaključeval študij farmacije, se je po diplomi vrnil v rodno mesto in se kot inženir zaposlil pri starejšem bratu Ivanu Medicu, lastniku tovarne perila, ki je domovala na novomeškem Glavnem trgu.¹⁹ Predsednik kluba je ostal skoraj celotno medvojno obdobje, saj ga je šele na občnem zboru 13. marca 1939 na predsedniškem mestu nasledil Elanov nogometaš Riko Jericijo, (verjetno) sin Franca Jericija (v virih tudi Franjo), prvega podpredsednika društva. Krajši je bil mandat prvega tajnika Boga Skalického. Potem ko je leta 1924 maturiral na gimnaziji Novo mesto, se je vpisal na študij medicine v Prago, po diplomi pa se ni vrnil v domače mesto, temveč se je po specializaciji za ginekologa zaposlil v bolnišnici Maribor, kjer je postal vodja ginekološkega oddelka in porodnišnice. Je pa v začetnem delovanju kluba Bogo Skalicky s svojo lepo in čitljivo kaligrafsko pisavo ustvaril redko viđen dokument porodnih težav novega društva, saj je zvezek *Zapisnik. S.K. Elan* večinoma napisan z njegovo roko. Član odbora je bil tudi njegov starejši brat Zdenko Skalicky, študent kemije, ki se je uveljavil kot pesnik in slikar. Tudi njega lahko opazimo na že omenjeni fotografiji okoli Riharda Jakopiča zbranih mladih ustvarjalcev in pripravljavcev prve dolenske umetniške razstave v Novem mestu septembra 1920, ko stoji ob Marjanu Mušiču, kasnejšem arhitektu ter članu Slovenske akademije znanosti in umetnosti, ki je bil v prvem vodstvenem sestavu SK Elan izvoljen za revizorja. Sestava prvega vodstva Elana potrjuje, da je bil za sodobne športne tokove zagret zlasti izobraženski del mladine.

Od konstitutivne seje odbora takoj po ustanovnem občnem zboru se je odbor do konca junija 1922 sestel na sedemnajstih sejah. Najpo-

oče dveh odbornikov SK Elan, češki vinogradniški strokovnjak in ravnatelj Kmetijske šole na Grmu Bohuslav Skalicky.

¹⁸ AA, Zapisnik. S.K. »Elan«, Zapisnik 1. odborove seje dne 19. II. 1922 ob 11^h.

¹⁹ Štampohar, *Iz bojev*, str. 7–9.

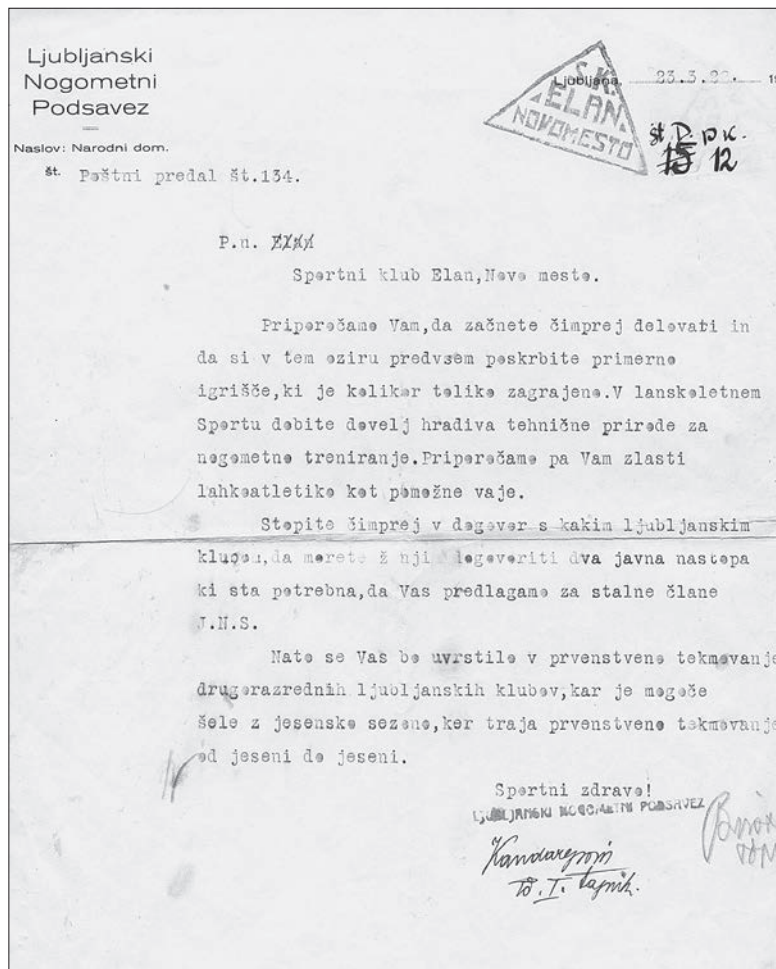
Članska izkaznica prvega predsednika društva Josipa Medica (100 let nogometnega elana ob Krki, str. 17).

gostejše so bile prve tedne, ko je bil predsednik Josip Medic še v Novem mestu. Že štiri dni po ustanovitvi je odbornike soočil z dilemo, da so menda izbrali neprimerno ime kluba: »Več članov me je opozorilo na naše ime 'Krka', češ, da ne pristoji nikakor to ime sportnem klubu, kajti taka imena rek, kakor Soča, Sava itd. se rabijo bolj za narodne namene, poleg tega pa obstaja že v Novem mestu organizacija z istim imenom, namreč F. O. N. S. D. V. 'Krka', katera tudi gotovo ne bo vesela sprejela to novico.« Za novo ime društva je predlagal Elan in kot prvi ga je podprl Zdenko Skalicky. Poudaril je, da »je to pristen sportni izraz, pomeni približno ognjevitost (Feuer) ali navdušenost (Begeisterung) in je ime popolnoma primerno«. Odborniki so predlog podprli in ga poslali v potrditev še drugim članom društva.²⁰

USTVARJANJE POGOJEV ZA DELOVANJE NOGOMETNE SEKCIJE

Težje rešljivi kot ime društva so bili njegovi drugi problemi, saj ni imelo niti svojih prostorov, v katerih bi hranilo tisto skromno opremo, ki jo je že uspelo zbrati predhodnima društvoma. Poleg tega z njima še niso izvedli primopredaje, niso imeli niti igrišča niti ekipe, saj je bilo priložnostno branje za sprostitev in zabavo vsekakor nekaj drugega kot treniranje v ekipi. Najprej so se odborniki spoprijeli z organizacijskimi težavami in poskušali društvo postaviti na vzdržne materialne temelje. Določili so višino članarine, ki naj bi bila osnovni vir prihodkov, saj na pomoč lokalnih oblasti že po izkušnjah predhodnih društev niso preveč računali. Ko so se soočili s tem, da v Narodnem domu ne bodo dobili sobe, niso pa hoteli gostovati v gostinskih lokalih, je težavo rešil odbornik Drago (tudi Dragotin, Dragutin) Hadl, ki je dal »svojo pisarno na razpolago za

²⁰ AA, Zapisnik. S.K. »Elan«, Zapisnik 2. odborove seje dne 23. II. ob 8^h v Narodnem domu.

Dopis Ljubljanskega nogometnega podsaveza Športnemu klubu Elan, 23. 3. 1922 (hrani avtor).

odborove seje in klet na Loki za preoblačilnico in shrambo igralnega materiala«. Ob vprašanju, kako naj deluje nogometna sekcija, je Zdenko Skalicky, ki je študiral v Ljubljani, obljubil, da se bo pozanimal za poslovnika in način dela pri tamkajšnjih klubih, predsednik Josip Medic pa naj bi poizvedoval pri HAŠK-u (Hrvatski akademski športski klub) v Zagrebu.²¹

Da bi se v društveno blagajno steklo dovolj sredstev za nakup športne opreme, so se lotili organiziranja običajnih dogodkov za popularizacijo svoje dejavnosti v lokalni javnosti. Najprej so 1. marca 1922 pritegnili pozivu starejšega Kluba dolenskih kolesarjev, da bi okoli velike noči pripravili serijo športnih dogodkov v mestu in na stadionu na Loki, dobiček pa bi si društvu enakopravno razdelili. Vodstvo SK Elan je sodelovanje pri športni prireditvi in veselici pogojevalo s predlogi, naj bosta na plakatih enakopravno navedena oba kluba, vsak pa naj prevzame polovico organizacijskih obveznosti in prejme polovico čistega dobička prireditve. Elan naj bi v športnem delu »odigral predvsem tekmo med I. in II. moštvom,

priredil štafetni tek skozi mesto in pa lahko atletiko na Loki (tek, metanje krogle i.t.d.)«. Ker je vodstvo društva načeloma pristalo na sodelovanje na prireditvi, še preden je imelo športne ekipe in opremo zanje, je v isti sapi sklenilo, da »je treba takoj pričeti trainirati. Odbor sklene, da se skliče v kratkem prijavljene člane za nogomet in lahko atletiko, se izdela začasni poslovnik, izvoli načelnika in prične trainirati.«²² 7. marca so zbrali »člane nogometaše, ki so se do sedaj vpisali«, da bi določili način dela in vodjo sekcije, med (bodoče) igralce pa naj bi razdelili tudi nogometne čevlje, ki so jih podedovali od predhodnih društev. V organizacijo športnega in zabavnega dne so se vključili tudi društveni člani, ki so študirali v Ljubljani, in se javili, da bodo poskrbeli za zabavni del prireditve, za gledališko predstavo *Kakršen gospod, tak sluga* ter za ples, hrano in pijačo. Predlagali so, da bi na dogodek povabili ljubljanski študentski nogometni klub L.A.S.K. in odigrali tekmo z njim.²³

²¹ AA, Zapisnik. S.K. »Elan«, Zapisnik 3. odborove seje dne 26. II. ob ½ 11^h.

²² AA, Zapisnik. S.K. »Elan«, Zapisnik 4. odborove seje 1. III. ob 14^h.

²³ AA, Zapisnik. S.K. »Elan«, Zapisnik 5. odborove seje 6. III. 1922 ob 6^h; Zapisnik 6. odborove seje 15. III. 1922 ob 2^h; Zapisnik 7. odborove seje dne 20. marca 1922 ob 2^h.

Takšna tekma bi lahko že sodila v aktivnosti za vpis SK Elan kot polnopravnega člana v Jugoslovanski nogometni savez (JNS) oziroma v njegov slovenski del, v ljubljansko nogometno podzvezo. Zanj so Novomeščani zaprosili po ustanovitvi društva, iz Ljubljane pa konec marca 1922 prejel sledeči odziv: »Priporočamo Vam, da začnete čimprej delovati in da si v tem oziru predvsem priskrbite primerno igrišče, ki je kolikor toliko zgrajeno. V lanskoletnem Sportu dobite dovolj gradiva tehnične prirode za nogometno treniranje. Priporočamo pa Vam zlasti lahkoatletiko kot pomožne vaje. Stopite čimprej v dogovor s kakim ljubljanskim klubom, da morete ž njim dogovoriti dva javna nastopa, ki sta potrebna, da Vas predlagamo za stalne člane J.N.S. Nato se Vas bo uvrstilo v prvenstveno tekmovanje drugorazrednih ljubljanskih klubov, kar je mogoče šele z jesensko sezono, ker traja prvenstveno tekmovanje od jeseni do jeseni.«²⁴

Soočenje s pogoji, ki bi jim moral Elan zadostiti, da bi lahko bil sprejet v ligaško tekmovanje, je bilo neprijetno, saj so člani društva spoznali, da jih še nekaj časa ne bodo izpolnili. Ko so mesec po ustanovitvi društva zbrali fante, ki so hoteli igrati nogomet, se je začela inventura, s čim sploh razpolagajo. Za prvega načelnika sekcije in trenerja je bil izbran Dragotin Hadl, za njegovega pomočnika pa Franjo Jericijo. Oba sta bila odbornika društva, kakšne so bile njune nogometne izkušnje, pa ni znano. Za opremo ekipe so imeli na voljo »vsega skupaj 10 parov kopačkih in 1 par navadnih čevljev«, pa »7 plašcev in 4 duše« za nogometne žoge, niso pa imeli lastne tlačilke za napihovanje žog in so si jo morali izposojati. Najprej bi torej morali nabaviti zračno tlačilko, da bi sploh lahko napihnili žoge.²⁵ Na stadionu na Loki, ki je bil tudi sejmišče, še ni bilo golov, za igro moteč pa je bil tudi preblizu postavljen gasilski stolp. Za začetek se je vodja nogometne sekcije Dragotin Hadl dogovoril za nabavo treh drogov »za postavitev enega goala«. Ker prvi treningi marca 1922 niso bili spodbudni, je trener nasprotoval temu, da bi se skorajda brez priprav pomerili z uveljavljenim klubom. Na treninge, ki so bili trikrat tedensko, so mladi nogometaši prihajali neredno in ne vsi ob dogovorjeni uri, bili so nedisciplinirani, se preveč pogovarjali in premalo poslušali trenerja, če pa tega ni bilo v bližini, je bilo resnega dela konec.²⁶

Nespodbudni podatki so vodili do sklepa, da bo treba s prvo uradno tekmo še malce počakati in predstaviti tudi načrtovani športni dan, tako da se je odbor naslednje tedne bolj posvetil pripravi zabavnega večera, ki je 17. aprila 1922 potekal v Narodnem domu. Tudi vodilni Elanovi funkcionarji so bili precej skeptični, ali jim bo ta res navrgel toliko dobička, da bi lahko zagnali športni del društva. Vsaj kanček optimizma pa je spodbujal odziv uglednih novomeških dam, ki so pristale na sodelovanje v pripravah in na prireditvi s plesom. Dva dni po dogodku je predsednik Josip Medic navdušeno poročal, da je prireditev uspela, da ni nihče zavrnil prošnje za sodelovanje in da so »po- leg moralnega uspeha, ko smo pokazali javnosti našo upravičeno eksistenco«, imeli nepričakovano visok dobiček. Z njim so lahko na predlog nogometnega trenerja že odobrili nabavo materiala, in sicer »nakup pumpe in šila za žogo, nabavo 10 – 12 parov čevljev in to po možnosti na obroke s primernim popustom in nakup nogometnih tricôt-dres v barvi, ki se zanjo odloči sešatek sekcije (priporoča se svetlo-modra barva)«. Ker tovrstnega materiala v domačem mestu ni bilo mogoče dobiti, sta bila za nabavo pooblaščen predsednik in tajnik, ki naj bi preverila, kaj in pod kakšnimi pogoji bi lahko nakupili v Ljubljani in Zagrebu. Čas je bil zrel tudi za dogovor s sokoli o uskladitvi urnika uporabe stadiona, novomeško županstvo pa je že potrdilo, da se lahko odstrani moteči gasilski stolp.²⁷

Maja 1922 je vodstvo društva že veliko bolj realistično ocenjevalo možnosti nogometne ekipe, ki je bila še v povojih. Študenta Josip Medic in Zdenko Skalicky sta v Ljubljani obiskala nekatere športne funkcionarje in trgovce s športno opremo. Z zapisom, da sta bila »pri g. Gorcu«, je verjetno mišljen Joso Gorec, prvi podpredsednik Sportne zveze Ljubljana, pododbora Jugoslovanskega olimpijskega odbora. Novomeščana sta bila presenečena nad prijaznim sprejemom in spoznanjem, da je sogovornik veliko vedel o novomeških športnih potencialih in da jim je »zavidal za lep, toda premalo izrabljen sportni prostor na Loki ob Krki«. Manj prijazni so bili trgovci, pri katerih nista mogla izposlovati ugodnejših pogojev za nakup večje količine opreme. Trener nogometne ekipe Drago Hadl se je s Klubom dolenjskih kole-sarjev dogovoril za športni dan v manjših okvirih, kot je bil zamišljen pred dvema mesecema. Razmišljali so o tem, da bi v goste povabili eno izmed ljubljanskih ekip. Nogometna vrsta SK Mars iz Ljubljane je bila pripravljena priti na tekmo proti

24 AA, Dopis Ljubljanskega Nogometnega Podsaveza – Sportnemu klubu Elan Novo mesto, 23. 3. 1922.

25 AA, Zapisnik. S.K. »Elan«, Zapisnik 6. odborove seje 15. III. 1922 ob 2^h.

26 AA, Zapisnik. S.K. »Elan«, Zapisnik 7. odborove seje dne 20. marca 1922 ob 2^h.

27 AA, Zapisnik. S.K. »Elan«, Zapisnik 11. odborove seje z dne 19. IV. ob 18^h.

primerni odškodnini, Primorje pa je bilo pripravljeno poslati svojo rezervno ekipo pod ugodnejšimi pogoji. Razmišljali so celo o tem, da bi LNP povprašali, ali lahko igrajo brez obveznosti, kot promocijsko prireditev, ki ne bi sodila v sklop izpolnjevanja pogojev za polnopravno članstvo. Po skrbnem premisleku pa so vendarle trezno sklenili: »Ker ni moštvo še dovolj trenirano, se za enkrat odbije.«²⁸

Športni dan širšega obsega v mestu in prva tekma nogometašev sta se tako vse bolj pomikala v naslednje mesece. Konec maja jim je le uspelo nabaviti drese, a namesto sprva predvidenih modrih, ki so bili pri trgovcu v Ljubljani precej dragi, so raje v Zagrebu kupili zelene. Dopolnjevali so tudi drugo opremo, predvsem nogometne čevlje, o tem, kdaj naj bi se končno postavili s svojo nogometno ekipo, pa povsem pragmatično sklenili, »da se naj le trainira, ker se ne more računati na nastop pred počitnicami radi prezaposlenosti dijakov s šolo. V počitnicah naj bi se vršile tekme vsak teden in ta doba v času počitnic naj bi bila doba procvita kluba.«²⁹

Prevladala sta torej realni pogled in pragmatično stališče, da se je bolje pripraviti na promocijo nogometne ekipe tedaj, ko bo dostojno opremljena ter dovolj seznanjena s prvinami in pravili nogometne igre. Med nabavami, o katerih so na sejah poročali funkcionarji društva, so bile namreč tudi knjige o (lahki) atletiki in nogometu; ker slovenskih še ni bilo, so nabavljali nemške.

II. JUNIJ 1922 – PRVA TEKMA NOVOMEŠKIH NOGOMETAŠEV

V začetku junija 1922 je bil SK Elan končno pripravljen za predstavitev prve novomeške nogometne ekipe. Tajnik Bogo Skalicky je prinesel še zadnjo predvideno pošiljko nogometnih čevljev in dejal, »da jih je sedaj dovolj, da morejo vsi trainirati«. Zato je na pobudo predsednika Medica vzpostavil stik s SK Primorje iz Ljubljane, ki se je ponudil, da gostuje v Novem mestu. Predsednik Medic je poudaril »važnost, da se prične enkrat z javnimi nastopi, da spozna ljudstvo, da delamo, se zbudi med publiko zanimanje za sport«. Predlog, da se končno predstavijo javnosti, je bil sprejet, določen pa je bil tudi potek dogodka, da naj pridejo gostje s sodnikom »s prvim popoldanskim vlakom v Novo mesto, tekma se naj vrši ob 5^h in večerja ob 8^h, povratek s prvim jutranjim vlakom«. Tajnik je moral poskrbeti za zadostno

reklamo, za tisk 50 plakatov, ki so jih obesili po mestu, in za dopis časopisom, »ki prinašajo sportske vesti, da se vrši tekma«. Določili so tudi vstopnino, in sicer tri dinarje za odrasle ter dva dinarja za člane društva in otroke.³⁰

Prvo nogometno tekmo v Novem mestu je najavil časopis *Jutro*, ki je redno objavljajl uradne informacije Ljubljanske nogometne podzveze. Dan pred tekmo je najavil: »V nedeljo dne 11. t. m. se vrši prijateljska nogometna tekma med ondodnim moštvom S. K. Elana in rezervi S. K. Primorja. Mlademu novomeškemu klubu, ki nastopi to pot prvič javno, želimo obilo vspeha.«³¹

SK Primorje je v dvajsetih letih 20. stoletja sodil med najboljše slovenske nogometne ekipe, zato ni presenetljivo, da je v Novo mesto poslal rezervno ekipo. Tudi ta se je izkazala kot premočna za novomeške začetnike, ki so se šele prvič soočili s takšnim izzivom. Koliko gledalcev si je tekmo ogledalo, ni znano, so pa tovrstni dogodki ob pomanjkanju sorodnih prireditev običajno pritegnili precejšnje zanimanje radovednega in zabave željnega občinstva. V prvem polčasu so gostje dosegli tri, v drugem pa še pet zadetkov, medtem ko domačemu Elanu ni uspelo zatresti mreže gostov. Tako visoki rezultati tedaj niso bili neobičajni in tudi zmaga z dvoštevničnim rezultatom ni bila nič izjemnega.

Oba časopisa, ki sta spremljala športno dogajanje, sta iz Novega mesta objavila zgolj kratki notički, ki nam ne povesta ničesar o postavah ekip ali podrobneje pojasnita razmerje moči. *Jutro* je zapisalo: »Primorje rez.: S. K. Elan (Novo mesto) 8: 0 (3: 0). Prvi nastop Elana, ki pa še nima zadostnega treninga. Absolutna premoč rezerve Primorja, ki je z lahkoto dosegla visoko zmago.«³² *Sport* pa je objavil zapis: »Primorje rez.–Elan, Novo mesto 8: 0. Rezerva Primorja je igrala 11. t. m. v Novem mestu proti novoustanovljenemu Elanu ter zmagala z 8: 0.«³³

Rezultat vsekakor ni zadovoljil domačih nogometnih navdušencev. Še posebej je bil nad odnosom članov Elanove ekipe do resnega dela razočaran Drago Hadl, ki je dejal, »da opažam kot trener, da imam opraviti pri trainingu z neolikanimi otroci, ki nimajo niti najmanj smisla za red, disciplino in tako se lahko reče v splošnem za sport. Pričakoval bi, da jih bo ganila zadnja tekma s S. K. Primorjem, da bodo videli, kaj premore smisel in ljubezen do reda in discipline, pa

²⁸ AA, Zapisnik S. K. »Elan«, Zapisnik 12. odborove seje z dne 5. maja ob 2^h.

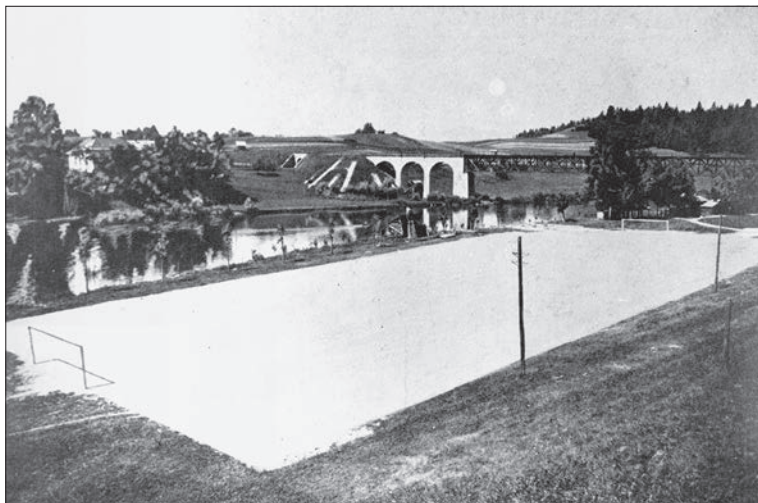
²⁹ AA, Zapisnik S. K. »Elan«, Zapisnik 14. odborove seje z dne 28. maja 1922 ob 11^h dop.

³⁰ AA, Zapisnik S. K. »Elan«, Zapisnik 15. odborove seje z dne 6. junija 1922 ob 10^h.

³¹ *Jutro*, 3, št. 136, 10. 6. 1922, str. 2, Sport.

³² *Jutro*, 3, št. 138, 13. 6. 1922, str. 1, Nedeljske nogometne tekme.

³³ *Sport*, 3, št. 10, 20. 6. 1922, str. 78.

*Stadion na Loki, okoli leta 1935
(Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto,
Posebne zbirke, IN=200504436).*

vse zaman.« Ker premika v glavah igralcev na treningih po prvi tekmi še ni zaznal, se je zahvalil za zaupanje, da so ga imenovali za trenerja, in ponudil odstop. Tajnik Bogo Skalicky se je strinjal s Hadlovimi ugotovitvami, ne pa tudi z njegovim odstopom, saj bi morali v tem primeru odstopiti še številni, ki so bili manj agilni. Po pogovoru so se glave le začele ohlajati in bolj kot proti minulemu tekmovalnemu neuspehu so se začeli ozirati proti prihodnjim izzivom.³⁴ Nekaj dni pozneje so resda razpravljali o možnostih izbire novega trenerja, a tudi o ponudbah še nekaterih ljubljanskih klubov, ki so bili pripravljeni gostovati v Novem mestu. Med predlogi ponudb S.K. Slovan, S.K. Mars in S.K. Svoboda–Moste so za naslednjega tekmeča izbrali slednjo, »ker zahteva samo povrnitev stroškov za vožnjo in se sklene z njimi odigrati tekmo 2. julija.«³⁵

Jutro je naslednje dni poročalo le o rezultatih prvenstvenih tekem, tako da nam izid druge tekme novomeških nogometašev ni znan, prav tako kot ne morebitnih naslednjih, ki so jih igrali v tem ali naslednjih letih. Za SK Elan je bilo pomembno, da je z drugim srečanjem zadostil potrebam za vpis v nogometno zvezo. Ko je pokrajinska uprava 7. avgusta 1922 potrdila društvena pravila Sportnega kluba Elan in je bil ta vpisan v kataster društev,³⁶ je izpolnil vse formalne obveznosti za redno delovanje. Lahko bi se prijavil tudi v nižje ligaško tekmovanje LNP, a se ni hotel prenačljiti.

Nogometna sekcija je bila zgolj en, sicer precej pomemben del SK Elan. Društvo je na stadionu na Loki pozornost posvečalo še atletiki, na kopališču na Loki plavanju in veslanju, v naslednjih

letih pa je na novem teniškem igrišču ustvarilo močno teniško sekcijo. Intenzivnost delovanja sekcij je nihala, prepletalo pa se je tudi delovanje posameznih sekcij Sokola in SK Elan. Nogometaši niso bili deležni nič manjše pozornosti kot ostale sekcije, kvečjemu obratno, a bi bile njihove potrebe, če bi se želeli vključiti v ligaško tekmovanje ljubljanske podzveze, za klubsko blagajno vsaj na začetku prevelike. V jesenskem delu prvenstva 1922/23 so v tem rangi tekmovanja sodelovali le klubi iz Ljubljane,³⁷ za vse ostale pa bi bili članarina, organizacija tekem in redna potovanja očitno prevelik strošek.

»Prošnja S. K. Elana Novo mesto za denarno podporo se vsled tega, ker L. N. S. nima več na razpolago denarnih sredstev, odkloni,«³⁸ so odgovorili iz Ljubljane, ko so Novomeščani za finančno pomoč zaprosili nogometno podzvezo. To je bila zgolj dodatna potrditev, da si tako velikega zaloga, kot je ligaško tekmovanje, zaenkrat še ne morejo privoščiti. Vse »drugorazredne tekme«, kot so takrat imenovali tekme druge lige, so leta 1924 odigrali v Ljubljani, edini neljubljanski udeleženec pa je bilo moštvo Kranja.³⁹ Nogometaši novomeškega Elana tako v pregledu tekmovanj ljubljanske Medobčinske nogometne zveze Slovenije za medvojno obdobje sploh niso omenjeni.⁴⁰

Spominski zapisi in ohranjena dokumentacija pričajo o tem, da so mladi Novomeščani nogomet redno igrali, Elan pa se je (bolj ali manj redno) meril tudi v tekmah z drugimi ekipami. V predstavitvi Novega mesta iz leta 1930 so kot njegove aktivnosti omenjeni nogomet, tenis, pla-

34 AA, Zapisnik S. K. »Elan«, Zapisnik 16. odborove seje z dne 21. VI. 1922 ob 2^h pop.

35 AA, Zapisnik S. K. »Elan«, Zapisnik 17. odborove seje z dne 26. VI. 1922 ob 2^h popol.

36 SI ZAL, NME 003, š. M 15, Društveni kataster, str. 127.

37 *Jutro*, 3, št. 214, 9. 9. 1922, str. 2, Sport.

38 *Sport*, 3, št. II, 18. 6. 1922, str. 88, Iz upravnega odbora L.N.P. Glej tudi: *Jutro*, 5, št. 208, 3. 9. 1924, str. 6, Službene objave LNP.

39 *Jutro*, 5, št. 208, 3. 9. 1924, str. 6, Službene objave LNP.

40 *Zbornik Medobčinske nogometne zveze Ljubljana*, str. 32–60.

Utrinek z nogometne tekme na stadionu na Loki, objavljen leta 1930 (Dolenjska metropola Novo mesto, str. 59).

vanje in hazena, ki pa je, tako kot drugod v Sloveniji, do leta 1938 zamrla in izginila iz Elanovih aktivnosti.⁴¹ Majhen stadion pa je bil ovira za širši razmah atletike.⁴² V pregledu novomeškega športa iz leta 1954 je Jože Klemenčič kot najpomembnejši društvi navedel Sokol in Elan, pri tem pa je nekaj več besed namenil atletiki, nogometu in tenisu, dodal začetek smučanja na Gačah v zimskem času, v mrzlih mesecih pa so teniško igrišče preuredili v drsališče. Kot nekdanji nogometaš je zapisal: »Že kar dobro je delovala nogometna sekcija, saj je takratni Elan tekmoval v II. slovenski ligi.« Omenil je celo mednarodno tekmo: »Starejši novomeški športniki se z veseljem spominjajo gostovanja avstrijskih nogometašev, atletov in igralcev namiznega tenisa.«⁴³

Štefan Hlede, nogometaš iz najzgodnejšega obdobja Elana, se je spominjal: »Kmalu po fuziji (predhodnih društev, op. p.) se je nogometno življenje v dolenjski prestolnici precej razgibalo, igrali smo veliko prijateljskih tekem, zlasti z ljubljanskimi nogometnimi klubi, vendar se spominim, da je bila najpomembnejša z ljubljanskim Primorjem.«⁴⁴ Drugi zagrizen športnik Franc Adam se je nogometnih začetkov na Loki, ko so brcali tudi doma izdelane žoge iz cunj, spominjal po dveh posebnostih. Igralna površina vsaj na začetku ni bila v najboljšem stanju. »Iz trave pa je štrlelo nešteto kamnov,« je omenil in dodal, da je zato »bilo potrebno po vsaki tekmi iskati zdravniško pomoč zaradi razbitih kolen in drugih bolj ali manj bolečih poškodb, nastalih na med travo poraslimi kamni«. Drugo težavo pa je povzročala lokacija stadiona tik ob osrednji dolenjski reki: »Že prej sem omenil, da je imelo igrišče nagib h Krki, zato nič čudnega, da je vsak malo močnejši strel končal v zelenih valovih. Ob takih prilož-

nostih smo si pač pomagali po svoje in praksa nas je privedla do tega, da smo imeli ob vsakem srečanju ob bregu privezan čoln, s katerim smo potem pluli za žogo. Predstavljajte pa si potem težko delo igralcev, ko se je skupaj s kupom cunj, kasneje tudi usnja, kotalilo še nekaj kilogramov vode.«⁴⁵

Igralna površina je bila že v dvajsetih letih povečana, z nje je bilo odstranjeno najbolj moteče kamenje, tako da sta oba, ki sta se spominjala prvih let novomeškega nogometa, pohvalila pogoje za delo. »No, položaj se je kmalu izboljšal, s pomočjo ŠD Elan smo uredili igrišče, pričeli z organiziranim delom in treningi, posledica tega pa so bili tudi nastopi in uspehi v republiški nogometni ligi,« je omenil Franc Adam.⁴⁶ Podobne misli so prešinile Štefana Hledeta: »Pogoji za igranje nogometa, zlasti ko imam v mislih nogometno igrišče, so bili zelo dobri.«⁴⁷ Za ureditev in povečanje stadiona na Loki in ob njem še izgradnjo teniškega igrišča so poskrbeli društveni funkcionarji, člani društva in njegovi podporniki, medtem ko se občinska uprava v tem kontekstu običajno ne omenja. Še vedno pa je bilo najbolj moteče, da je prostor hkrati služil za sejme. Tako so morali, kot poudarjata navedena pričevalca, po sejmskih dneh najprej počistiti ostanke kravjih, svinjskih in drugih iztrebkov. Tudi predsednik Josip Medic je po desetletju in pol spopadanja z neprestanim urejanjem istih zadev potarnal, da »bi se z denarjem, ki so ga že vtaknili za ureditev Loke, ne da bi bilo pravega haska od tega, lahko zgradilo že pošteno športno igrišče.«⁴⁸

Iz nenavadne športno-sejmiščne simbioze se je leta 1939 ponorčeval nepodpisani avtor članka v *Dolenjskih novicah*, ko je zapisal: »Danes telovadi na Loki mladina, jutri ne bo mogla, ker bo živin-

⁴¹ *Dolenjska metropola Novo mesto*, str. 88. O hazeni več v: Rozman, Hazena – ženska športna panoga.

⁴² Božič, *Novomeška okolica*, str. 240–241.

⁴³ Klemenčič, *O nastanku*, str. 3.

⁴⁴ *Nogometni klub Studio D Novo mesto*, str. 2.

⁴⁵ Budja, *Prva slovenska Šparta*, str. 29.

⁴⁶ Prav tam.

⁴⁷ *Nogometni klub Studio D Novo mesto*, str. 2.

⁴⁸ Božič, *Novomeška okolica*, str. 241.

ski sejem in na ta dan imajo prvenstveno pravico prašički, krave in konji, pač pa bo pojutrišnjem spet prostora na Loki za telovadce, kopalce, igralce tenisa, nogometaše. Seveda za živino smrdi, nagajajo ti brenclji, muhe se izprehajajo iz kupčkov na tleh na kopalce, telovadce.« Misel, da bi bilo treba prostor za sejemsko dejavnost že končno predstaviti drugam, proč od središča mestnega vrveža, namenjenega rekreaciji in družabnosti meščanov, je pisec pospremil s svarilom someščanom: »Naj nobeden Novomeščan ne pripoveduje tujcem o tej zadevi: kopalci – živina – telovadci – živina – kopalci itd., da ne bomo veljali pred svetom za pastirje.«⁴⁹

Hitreje kot težave s primernostjo stadiona so odpravljali težave, povezane z opremo nogometašev. Doma izdelane žoge iz cunj so bile pogostejše v uporabi v začetnih dneh zanesenjaštva, na tekmah in treningih kluba pa so jih začele izpodrivati usnjene nogometne žoge z gumijevo dušo, ki v prvih desetletjih uveljavljanja nogometa še niso bile lahko dosegljiv športni pripomoček.⁵⁰ Barva kluba je postala barva prvega kompleta klubskih dresov, torej zeleno-bela kombinacija. »Glas o belo-zelenih novomeških športnikih se je tako širil na vse strani in Novomeščani so bili na svoje fante ponosni,«⁵¹ je zapisal Jože Klemenčič, član nogometne ekipe v tridesetih letih. Prvi komplet so kupili, ni pa nujno, da je bilo tako tudi vnaprej. Podjetje Medic se je iz manjšega trgovsko-obrtnega obrata leta 1924 razširilo v tekstilni industrijski obrat. Verjetno je prvi predsednik SK Elan Josip Medic, ki je veljal za radodarnega mecena in podpornika društva, poskrbel, da so kak komplet športne opreme sešili tudi v obratu, ki ga je vodil kot inženir. Medic, med prijatelji znan kot Jože, je opravil tudi sodniški izpit in sodil veliko prijateljskih tekem, ki so jih Novomeščani odigrali na domačem igrišču.

Izboljševanje gmotnega položaja društva je povečevalo konkurenčnost nogometne ekipe. Novomeški nogometaši so najprej iskali tekmece za igranje prijateljskih tekem, a je delo po prvotnem zagonu zastalo. Tako je ljubljanska nogometna podzveza sredi leta 1923 Elan zaprosila, »da naznani svoj točni naslov in da poroča o svojem delovanju.«⁵² Do pravega odziva je prišlo po treh letih, ko so Novomeščani odigrali kopico tekem. 20. junija 1926 je na stadionu na Loki gostoval SK Krim

iz Škofljice, 22. avgusta 1926 pa še ŠK Disk.⁵³ V jesenski sezoni 1926 je začel tekme Elana spremljati tudi Ljubljanski nogometni podsavez, ki je avgusta poročal o zmagi Elana z 2 : 0 proti dijaškemu športnemu klubu iz Ljubljane, naslednji mesec o remiju 1 : 1 na gostovanju v Brežicah, oktobra pa o visokih zmagah ljubljanskega Hermesa s 6 : 1 in 7 : 1.⁵⁴ Za novembrsko tekmo so v službenih najavah LNP že zapisali, da se bo morala ljubljanska Panonija na gostovanju v Novem mestu izkazati, ker se Elan »nahaja sicer v dobri formi« in se zato obeta dobra tekma.⁵⁵ Končni rezultat 3 : 3 je bil ocenjen kot kar realen, naraščanje zanimanja za nogomet v Novem mestu pa je podkrepil podatek, da si je tekmo ogledalo približno 250 obiskovalcev.⁵⁶ Ko je ob koncu jesenske sezone na tretji tekmi s Hermesom Elan izgubil z golj 0 : 2, je *Jutro* poročalo: »Novomeško moštvo je pri tej tekmi pokazalo več, kakor se je pričakovalo od njega.«⁵⁷

PRVO OBDOBJE ELANA V PRVENSTVENEM TEKMOVANJU

Da bi povečali število krajev igranja prvenstvenih tekem, so februarja 1927 sklenili, da podzveza »skuša pritegniti v prvenstveno tekmovanje ljubljanskega okrožja LNP SK Elan (Novo mesto) in SK Javornik (Rakek)«.⁵⁸ Poziv je Novomeščane spodbudil, da so spomladi 1927 na prijateljskih tekmah v Novem mestu gostili več ljubljanskih klubov in ugravalili ekipo za edino prvenstveno tekmo, ki je sledila, proti Javorniku. Ta je v Novem mestu maja 1927 zmagal s 3 : 0 in si s tem »prijobil prvenstvo provincije ljubljanskega okrožja«.⁵⁹ Koliko so »provincijski« klubi zaostajali za ljubljanskimi, ko so ti nastopili v popolni postavi, kaže finalna tekma II. razreda ljubljanskega okrožja, v kateri sta se pomerila podeželski/provincijski prvak Javornik in Slavija, prvak istega ranga med ljubljanskimi klubi. Slavija je slavila z visokih 8 : 1.⁶⁰

V sezoni 1927/28 so se za podeželsko prvenstvo prijavile (že) štiri ekipe. Ker so tekmovali po iz-

49 *Dolenjske novice*, 1, št. 1, 28. 11. 1939, str. 2, Ali ne bi bilo pametneje ...

50 *50 let ustanovitve*, str. 28–29; Lebar, *Zgodovinski razvoj*, str. 46–47.

51 Klemenčič, O nastanku, str. 3.

52 *Jutro*, 4, št. 168, 20. 7. 1923, str. 5, Službene objave Ljublj. nogomet. podsaveza.

53 SI ZAL, NME 003, š. M4, Dopisa SK Elan – Sreskemu poglavarstvu v Novem mestu, z najavamama tekem 20. 6. 1926 in 22. 8. 1926.

54 *Jutro*, 7, št. 197, 28. 8. 1926, str. 5, Službene objave LNP; št. 217, 21. 9. 1926, str. 7, Ostali nedeljski nogomet; št. 238, 15. 10. 1926, str. 5, Službene objave LNP; št. 244, 22. 10. 1926, str. 5, Službene objave LNP.

55 *Jutro*, 7, št. 268, 20. 11. 1926, str. 5, Službene objave LNP.

56 *Jutro*, 7, št. 270, 23. 11. 1926, str. 8, Nedeljske nogometne tekme.

57 *Jutro*, 7, št. 276, 30. 11. 1926, str. 5, Sport.

58 *Jutro*, 8, št. 48, 25. 2. 1927, str. 7, Službene objave LNP.

59 *Jutro*, 8, št. 110, 10. 5. 1927, str. 7, Ostale nogometne tekme.

60 *Jutro*, 8, št. 144, 19. 6. 1927, str. 6, Sport; št. 195, 20. 8. 1927, str. 5, Službene objave LNP.

ločilnem sistemu na izpadanje, so Novomeščani še vedno igrali večinoma prijateljske tekme, običajno na domačem igrišču proti ljubljanskim ekipam. Rezultati so bili že precej ugodnejši kot pred letom, ob porazih pa so 29. aprila 1928 zabeležili tudi zmago s 6 : 3 proti Slaviji.⁶¹ V prvenstvu sta bili najprej na vrsti tekmi s SK Disk. Ker temu še ni uspelo urediti igrišča v Domžalah, kot je načrtoval, sta bili obe tekmi v Novem mestu – na obeh so, s 4 : 3 in s 3 : 0, slavili domači.⁶² Sledili sta tekmi z Javornikom, stalnica v boju za podeželskega prvaka. Na prvem srečanju v Novem mestu je 13. maja 1928 s 4 : 1 slavil Elan, dva tedna kasneje pa Javorniku na Rakeku ni uspelo izničiti prednosti, saj je zmagal le z 2 : 1.⁶³

Elan je tako osvojil svojo prvo lovoriko, naslov podeželskega prvaka. Za prestop v višji rang tekmovanja je sledilo še soočenje s prvakom II. razreda Ljubljane SK Reka, ki je vnovič potrdilo razliko v kakovosti med ljubljanskimi in podeželskimi klubi. Reka je prepričljivo slavila na obeh tekmah, z 9 : 0 in s 4 : 1.⁶⁴ Vprašanje je, ali bi podeželski prvak – če bi zmagal in dobil pravico do napredovanja v višji rang – to sploh lahko izkoristil. Že urnike tekem z Javornikom so morali usklajevati in premikati v skladu z voznim redom železnic, pa tudi ob začetku naslednje sezone 1928/29 sta se Elan in Disk iz Domžal dogovorila, »da igrata iz gmotnih razlogov samo enkratno pokalno tekmo spomladi v Novem mestu«.⁶⁵

Da je podeželski nogomet kljub vsemu napredoval, so dokazovali rezultati prijateljskih tekem z ljubljanskimi klubi. Čeprav so ti v Novo mesto še vedno pošiljali rezervno, kombinirano ali mladinsko ekipo, te domačih nogometašev niso več serijsko premagovale. Aprila 1929 so v Novem mestu mladinci Primorja izgubili z 0 : 6, tekmi z Reko in Krakovim pa sta se maja končali z remijem 2 : 2.⁶⁶ Zato ne preseneča, da so v novicah LNP o tekmi za podeželsko prvenstvo zapisali, da v srečanju starih rivalov Javornika in Elana pričakujejo zanimivo tekmo. Klub iz Rakeka naj bi po združitvi s klubom iz Cerknice razpolagal z večjo izbiro igralcev, Elan pa »je dosegel zadnji čas v prijateljskih tekmah s 1 b razrednimi ljubljanskimi klubi nepričakovane uspehe«, zato »se pri-

čakuje obilen poset novomeškega prebivalstva«.⁶⁷ Gledalci so lahko bili s potekom zelo zadovoljni, saj je Elan 16. junija 1929 serijo lepih rezultatov nadgradil z nepričakovano visoko zmago s 6 : 0, tekma Novomeščanov pa je bila prvič deležna daljše ocene v *Jutru*: »Moštvo zeleno-belih je pri nedeljski tekmi pokazalo mnogo več kot se je od njega pričakovalo. Iz lepo zasnovanih in premišljeno izvedenih kombinacij napadalne vrste so popolnoma naravno sledili zaželeni uspehi. Dokaj na mestu je bil notranji trio, katerega je spretno vodil srednji napadalec Marjan Smerdu, ki je izvrsten dribler in dober strelec. Pohvalo zasluži tudi ožja obramba. Golman Niče ni imel mnogo posla, ker sta izborna branilca kar sproti čistila poskušene akcije Javornika. Krilska vrsta s svojo 'staro korenino' (Fančo) je bila lahko kos stavljeni ji nalogi ter je tvorila sijajno podporo napadalni vrsti novomeškega kluba.«⁶⁸

Zmanjševanje razlike med novomeškim in ljubljanskimi klubi je nakazala tudi težka pot ljubljanskega drugorazrednega prvaka Grafike do skupne zmage in pravice do prestopa v višji razred. Prvo tekmo, ki so jo najavljali s pompoznim pozivom domačim navijačem – »V nedeljo je na tehtnici čast in prestiž Novega mesta.«⁶⁹ –, so v Novem mestu 14. julija dobili z 2 : 1, pa tudi teden kasneje so v Ljubljani slavili le z minimalnih 1 : 0.⁷⁰

Da je bila nogometna ekipa v Novem mestu ob prelomu dvajsetih v trideseta leta zelo popularna, potrjuje tudi dejstvo, da je prav iz tega časa ohranjena prva fotografija ekipe SK Elan. Tudi ta dokazuje popularnost nogometa med srednješolsko mladino, saj med igralci najdemo kar nekaj novomeških gimnazijcev. Vladimir Falkner in Anton Valentinčič sta bila domačina, Novomeščana, medtem ko sta bila že omenjeni Štefan Hlede in vratar Edvard (tudi Edo, Edko) Križnič primorska emigranta, ki sta šolanje v maternem jeziku, ki jima je bilo onemogočeno v fašistični Italiji, opravljala in nato maturirala na gimnaziji v Novem mestu, kjer sta pustila globok pečat. Hledeta so avtorji priložnostne brošure še več kot pol stoletja kasneje iskali v Mariboru, kjer je živel, da bi navrgel nekaj spominskih utrinkov o pionirskih časih novomeškega nogometa. Križnič je po maturi študiral veterino, bil med vojno v italijanskih zaporih, se nato pridružil partizanom, po vojni pa kot veterinar deloval v domačem okolju. Po smrti, ko so ga leta 1968 pokopali v rodni

61 *Jutro*, 9, št. 100, 28. 4. 1928, str. 7, Službene objave LNP; št. 103, 3. 5. 1928, str. 6, Sport.

62 *Jutro*, 8, št. 258, 30. 10. 1927, str. 4, Službene objave LNP; št. 115, 17. 5. 1928, str. 5, Službene objave LNP.

63 *Jutro*, 9, št. 114, 16. 5. 1928, str. 5, Sport; št. 122, 25. 5. 1928, str. 5, Službene objave LNP; št. 126, 31. 5. 1928, str. 5, Sport.

64 *Jutro*, 9, št. 129, 3. 6. 1928, str. 6, Sport; št. 139, 15. 6. 1928, str. 5, Službene objave LNP; št. 151, 30. 6. 1928, str. 4, Sport.

65 *Jutro*, 9, št. 222, 21. 9. 1928, str. 7, Sport.

66 *Jutro*, 10, št. 95, 24. 4. 1929, str. 5, Sportni drobiž; št. 107, 9. 5. 1929, str. 5, Sport; št. 110, 12. 5. 1929, str. 13, Sportni drobiž.

67 *Jutro*, 10, št. 138, 15. 6. 1929, str. 5, Tekma za podeželsko nogometno prvenstvo.

68 *Jutro*, 10, št. 141, 19. 6. 1929, str. 5, Sportni drobiž.

69 *Jutro*, 10, št. 162, 14. 7. 1929, str. 4, Iz Novega mesta.

70 *Jutro*, 10, št. 163, 16. 7. 1929, str. 5, Zadnje sportne vesti; št. 169, 23. 7. 1929, str. 5, Zadnji sportni dogodki.

Najstarejša ohranjena fotografija SK Elan (verjetno konec dvajsetih let 20. stoletja). Od leve proti desni: Edo Križnič, Milan Pinc, Štefan Hlede, Vlado Falkner, Borut Lesjak, Pančo Jericijo, Janez Kovařik, Riko Jericijo, Milan Breščak, Tone Valentinčič, Silvo Petrič (100 let nogometnega elana ob Krki, str. 24).

Opčinah nad Trstom, so se ga »njegovi novomeški prijatelji« spomnili s priložnostnim zapisom v *Dolenjskem listu*, v katerem so posebej izpostavili: »Kot študent se je udeleževal v vseh naprednih in športnih društvih, še posebno je bil znan kot vratar takratnega 'Elana'.⁷¹ Na fotografiji najdemo tudi Janeza Kovařika, ki se je na strokovni šoli izučil čevljarске obrti, se v tridesetih letih uveljavljal v čevljarški delavnici, po vojni pa postal direktor Industrije obutve v Novem mestu.⁷² Skupaj z nekaterimi predvojnimi funkcionarji in nogometaši, tudi Josipom Medicem in Štefanom Hledetom, je pomagal pri oživljanju novomeškega nogometnega kluba sredi petdesetih let, ko mu je bilo po pogostih preimenovanjih vnovič vrnjeno ime Elan.⁷³ Ne gre spregledati tudi Rika Jericija, ki je leta 1939 postal drugi predsednik novomeškega športnega kluba.

Črno-bela fotografija sicer ne razkriva barv dresov, toda omembe zeleno-bele kombinacije potrjujejo zavezanost tej barvni kombinaciji. Igralci imajo na levi strani dresov verjetno prišit klubski znak. Enake trikotne oblike je namreč žig z napisom SK Elan Novo mesto, ohranjen na društvenih dokumentih iz njegovih zgodnjih let.

Časopis *Sportni list* je januarja 1930 poročal, da je Elan eden redkih podeželskih klubov, ki »ni sledil vzgledu drugih podeželskih klubov in se po parletnem obstoju razšel, temveč vzdržal je vse do danes. In ne samo vzdržal, temveč tudi napredoval.« Moral je skozi šolo porazov, da se je utrdil kot stabilno moštvo, ki lahko povzroča težave tudi boljšim klubom. Ekipa naj bi bila sestavljena »iz mladih in požrtvovalnih članov, ki ne posedujejo posebnega znanja, so pa tem bolj podkovani z dobro voljo do priboritve uspehov svojemu

klubu. Imajo za seboj vedno tudi precej živahno publiko, ki osobito pri tekmah bistveno podpre svoj klub.« Kot takšen naj bi bil Elan zelo konkurenčen za podeželsko prvenstvo, za kaj več pa bi potreboval predvsem dvoje. Mlado moštvo bi si moralo pridobiti »tudi nekoliko znanja v tehniki in taktiki v igri«, društvo pa bi moralo poskrbeti za drugo igrišče, »kajti to, na katerem sedaj igra in se tudi vrše vse tekme, v nobenem pogledu ne odgovarja zahtevam.«⁷⁴

Na novo igrišče realno še niso mogli računati, tako da so se na pripravo obrambe naslova podeželskega prvaka pripravljali na stadionu na Loki, nasprotniki na prijateljskih tekmah pa so bili večinoma še vedno klubi iz Ljubljane. Za 27. april 1930 je bila dogovorjena tekma s SK Svoboda,⁷⁵ ki je bil v času obhajanja desetletnice Ljubljanskega nogometnega podsaveza (LNP) član 1. razreda LNP, Elan pa je bil ob fotografijah klubov II. razreda označen kot »prvak province.«⁷⁶ V sezoni 1930/31 so se za podeželsko prvenstvo prijavili stari znanci – Elan, Disk iz Domžal in Javornik iz Rakeka.⁷⁷ Že prvo srečanje, ko je Javornik premagal Elan s 4 : 3, je prineslo zaplet. »Kakor smo informirani, je nastopil Javornik z dvema neverificiranimi igralcema in bo radi tega tekmo izgubil,« je poročal *Sportni list*.⁷⁸ Tekma je bila kljub pritožbi Elana registrirana z doseženim izidom, saga o ustreznosti postopka pa se je vlekla skozi več števil *Sportnega lista*. Kljub temu se je po domačih zmagah nad Diskom s 5 : 4 in še posebej po prepričljivem revanšu nad Javornikom s 5 : 0, ki

⁷¹ *Dolenjski list*, 19, št. 36, 5. 9. 1968, str. 18, Tržaškemu Slovincu – dr. Edku Križniču v slovo.

⁷² *Dolenjski list*, 8, št. 48, 26. 11. 1957, str. 5, Janez Kovařik.

⁷³ Gabrič, Od prvih začetkov, str. 53.

⁷⁴ *Sportni list*, 1, št. 2, 21. 1. 1930, str. 3, Izgledi klubov LNP v prvenstvu. SK Elan, Novo mesto.

⁷⁵ *Sportni list*, 1, št. 15, 2. 5. 1930, str. 1, Službene objave LNP-ja.

⁷⁶ *Sportni list*, 1, št. 16, 31. 5. 1930, Ilustrirana priloga.

⁷⁷ *Sportni list*, 1, št. 23, 4. 8. 1930, str. 2, Podeželsko prvenstvo LNP.

⁷⁸ *Sportni list*, 1, št. 31, 29. 9. 1930, str. 1, Ostale prvenstvene tekme.

si ga je ogledalo kar okoli 500 obiskovalcev, Elan vrnil na vrh lestvice podeželskega prvenstva.⁷⁹ Na roke mu je šel tudi rezultat tekme med Javornikom in Diskom v zadnjem kolu prvenstva: »S to tekmo, ki je bila zadnja in odločilna za provincialno prvenstvo, je postal zmagovalec zopet SK 'Elan' Novomesto in, to že četrtič.«⁸⁰

Po sezoni in pred naslednjo so se vnovič vrstile prijateljske tekme z ljubljanskimi klubi, po neprimernem obnašanju igralcev ljubljanske Reke po tekmi v Novem mestu pa je *Sportni list* ocenil, v čem so podeželske ekipe vendarle boljše od ljubljanskih: »Glede discipline in obnašanja bi se ljubljanska moštva lahko mnogo naučila od podeželskih moštev.«⁸¹

V začetku tridesetih let so se številni slovenski nogometni klubi ukvarjali s težavami, ki sta jih prinesla večkratno spreminjanje tekmovalnega sistema in gospodarska kriza.⁸² Veliko težavo so predstavljale, kot je bilo že omenjeno, slabe prometne povezave. V eno smer je Novo mesto z železnico povezano z Ljubljano, v drugo pa s Črnomljem, tako da se je bilo še najlažje dogovoriti za tekme z ekipami iz teh mest. Bližnja mesta z nogometnimi ekipami, kot so Kočevje, Ribnica in Krško, so bila z železniškimi povezavami že težje dosegljiva. V sezoni 1931/32 so v II. razredu po ligaškem sistemu sodelovale štiri ljubljanske ekipe ter domžalski Disk in rakeški Javornik, ne pa tudi novomeška ekipa: »Med temi klubi manjka novomeški SK Elan, ki zaradi neprilicnih železniških zvez ne more igrati z ostalimi klubi po sistemu na točke, nego odigra samo koncem prvenstvenega leta dve kvalifikacijski tekmi s tabelnim prvakom ljubljanskega II. razreda.«⁸³ Lahko bi sicer ocenili, da je bil podeželski prvak zadnjih let postavljen v privilegiran položaj, toda pomanjkanje rednih prvenstvenih tekem je bilo hkrati velika pomanjkljivost. Elan ni bil edini klub, ki so mu v času gospodarske krize grozile gmotne težave, saj je avgusta 1932 *Sportni list* poročal: »SK Disk je iz finančnih razlogov odstopil od kvalifikacijskih tekem za podeželsko prvenstvo LNP. Prvenstvo obdrži na ta način brez boja lanski prvak SK Elan (Novo mesto).«⁸⁴

Uspeh je ponovil za »vnaprej« že kar dva meseca pozneje, saj sta se edina kluba, ki sta se pri-

javila za sezono 1932/33, Elan in Javornik, sporazumela, da tekmi odigrata jeseni 1932. Po zmagi v gosteh s 3 : 2 je Elan zmagal še doma s 4 : 1 in tako osvojil »nekako predujmeno podeželsko prvenstvo za 1932/33.«⁸⁵ Maja 1933 je v nadaljevanju prvenstva na izpadanje najprej izločil gorenjskega prvaka Bratstvo z Jesenic, zatem pa ga je čakal zasavski prvak Amater iz Trbovelj, ki so ga Novomeščani izločili po remiju 2 : 2 v Trbovljah in zmagi z 2 : 0 na domačem igrišču na Loki.⁸⁶ Na zadnji stopnički pred uvrstitvijo v višji rang tekmovanja so se srečali z nogometaši Celja, ki so bili po nenavadno visokem remiju v Novem mestu 5 : 5 boljši na domačem stadionu na Glaziji s 4 : 1 in se uvrstili v prvo ljubljansko podsavezno ligo.⁸⁷ Vmes so novomeški nogometaši odigrali še kopico prijateljskih tekem, na katerih so se že bolj enakopravno kosali z ljubljanskimi moštv.

Po enakem sistemu je tekmovanje druge lige ljubljanske podzveze potekalo tudi naslednja leta. Klubi so bili razdeljeni v več regionalnih skupin, v katerih so tekmovali po ligaškem sistemu, njihovi zmagovalci pa so se po izločilnem delu srečevali do končnega zmagovalca, ki se je uvrstil v prvo podsavezno ligo. Elan je bil edini prijavljeni dolenjski klub, saj se sosednji niso vključili v tekmovanje. Gostovanja Novomeščanov so bila najdaljša, najnapornejša in najdražja v tem rangu tekmovanja. V sezoni 1933/34 so jih v prvi fazi tekmovanja uvrstili med zasavske klube, tako da so se morali spoprijeti s Krškim SK in Savo iz Sevnice (Sloga iz Radne pa ni dobila potrebnih dovoljenj in je izstopila iz lige). Po zmagi v tem rangu, ko so na odločilni tekmi na Loki dodobra napolnili mrežo Krškega,⁸⁸ bi moralo biti na vrsti soočenje z gorenjskim prvakom Korotanom iz Kranja. A je vmes LNP vodstvo Elana že nekajkrat opomnil, da klub ni poravnal vseh svojih obveznosti; na koncu je uresničil grožnje in SK Elan suspendiral iz nadaljnega tekmovanja.⁸⁹

Pred sezono 1934/35 je bil suspenz sicer ukinjen in Elan vrnjen v tekmovalni sistem, v katerem so bili drugoligaši razporejeni v deset okrožnih skupin, Elan pa je bil edini prijavljen v Dolenjskem okrožju.⁹⁰ Klubski interes za nogomet je očitno pešal, saj je odigral le nekaj prijateljskih

79 *Sportni list*, 2, št. 18, 5. 5. 1931, str. 2. Ostale tekme; št. 19, 12. 5. 1930, str. 2, Dopis iz Novega mesta.

80 *Sportni list*, 2, št. 20, 19. 1931, str. 2, SK Javornik (Rakek): SK Disk (Domžale) 4:1 (1:1).

81 *Sportni list*, 2, št. 33, 18. 8. 1931, str. 2, Elan (Novo mesto): Reka (Ljubljana) 6:2, rezerve 4:0.

82 *Zbornik Medobčinske nogometne zveze Ljubljana*, str. 44–49.

83 *Sportni list*, 2, št. 35, 1. 9. 1931, str. 1, Podsavezno prvenstvo.

84 *Sportni list*, 3, št. 25, 23. 8. 1932, str. 3, SK Elan podeželski prvak LNP 1932.

85 *Sportni list*, 3, št. 27, 18. 10. 1932, str. 2, Elan ostane podeželski prvak.

86 *Jutro*, 14, št. 147, 27. 6. 1933, str. 7, Sport; 14, št. 147, 27. 6. 1933, str. 7, Elan — podeželski prvak LNP.

87 *Jutro: ponedeljska izdaja*, 7, št. 38, 18. 9. 1933, str. 5, Elan : Celje 5 : 5 (3 : 3); 7, št. 40, 2. 10. 1933, str. 5, SSK Celje v podsavezni ligi.

88 *Jutro: ponedeljska izdaja*, 15, št. 22, 28. 5. 1934, str. 5, Elan : Krški SK 7:2 (2:2).

89 *Jutro*, 15, št. 178, 5. 8. 1934, str. 7, Službene objave iz LNP.

90 *Jutro*, 15, št. 189, 18. 8. 1934, str. 7, Službene objave LNP.

tekem. Ko bi moral kot edini dolenski klub avtomatsko napredovati v izločilni del tekmovanja, je junija 1935 LNP sporočil: »Vzame se na znanje izjava Elana, Novo mesto, da ne bo tekmoval v prvenstvenih tekmah v sezoni 1935.«⁹¹ Enako sporočilo je vodstvo Elana poslalo tudi v naslednji sezoni 1935/36, tako da ga jeseni 1936 nogometna podzveza sploh ni več razporedila v skupine ligaškega dela tekmovanja II. razreda.⁹²

Število tekem, ki jim lahko sledimo na športnih straneh časopisov, je začelo sredi tridesetih let padati, s postopnim umikanjem iz tekmovalnega sistema pa so novomeški nogometaši naredili korak nazaj od prve serije uspehov.

SELITEV IN PREIMENOVANJE V SK KANDIJA

Podatkov o novomeških nogometaših je iz druge polovice tridesetih let manj kot iz prejšnjega obdobja. Pregled novomeške športne dejavnosti iz leta 1938 navaja, da Elan goji nogomet, ne pa tudi, da bi igral prvenstvene tekme.⁹³ Jože Šmajdek, ki je član ekipe postal v tridesetih letih in z igranjem nadaljeval še v prvem povojnem obdobju, je to potrdil ob obujanju spominov: »V tistem času nogometaši Elana nismo igrali v nobeni ligi, zato pa smo skoraj vsak teden igrali vsaj po eno prijateljsko tekmo, v glavnem s klubi iz Ljubljane.«⁹⁴

Iz seznama tekem, ki jih je črnomaljski SK Bela krajina igral v tridesetih letih, je razvidno, da so bile nogometne tekme med Črnomaljci in Novomeščani pogostejše sredi tridesetih let, SK Elan pa je bil leta 1932 gost ob otvoritvi novega nogometnega igrišča Kaplanica v Črnomlju.⁹⁵ Po tekmi 20. avgusta 1933, v kateri so Novomeščani v Črnomlju zmagali s 3 : 2, je prišlo do neljubih dogodkov, »do hujših izpadov in celo do dejanskega napada na sodnika ing. Modica. Stvar je v tem hujša, ker se je tako daleč spozabil celo njihov igrač.« Zato je SK Elan odpovedal povratno tekmo, ki naj bi jo igrali teden pozneje v Novem mestu, saj je bil obveščen, da se na pot odpravlja tudi 60 oboroženih črnomaljskih navijačev. Ker so Črnomaljci zahtevali odškodnino za odpovedano tekmo, so jim Novomeščani sporočili, »da smo pripravljeni odigrati revanžno tekmo enkrat kasneje, da se duhovi pomire. S.K. Bela krajina pa ne sme priti z onim surovim igračem.«⁹⁶

Nekaj tekem z novomeškimi nogometaši je nanizanih tudi v seznamu srečanj nogometašev Kočevja,⁹⁷ rezultati pa tako kot v tekmah s Črnomaljci kažejo spremenljive uspehe, izmenične zmage enkrat enih, drugič drugih. Nekajkrat so se pomerili tudi z nogometaši Krškega, eden izmed njih pa je v spominih navrgel, da so znali slab izid sprejeti na humoren način: »Po eni izmed tekem, ko smo v Novem mestu z Elanom izgubili kar z 11 : 0, smo v šali rekli, da ima vsak igralec na duši po en gol.«⁹⁸

Maja 1937 se je LNP seznanil z dopisom SK Elan, »s katerim javlja izpremembo imena nogometne sekcije v SK Kandija.«⁹⁹ To ime je bilo sicer prvič navedeno že maja 1935, ko so Novomeščani v prijateljski tekmi na Loki premagali Krško.¹⁰⁰

Ali je preimenovanje povezano s premislekom o selitvi nogometne selekcije na novo lokacijo na drugem bregu Krke, kjer so v Kandiji urejali nov nogometni stadion, ni povsem jasno. Nov stadion je bil večji od tistega na Loki, ni bil ob reki in je, ker je bil izven mestnega središča, omogočal boljše perspektive nadaljnega širjenja športne dejavnosti. Nehote pa je sprožil tudi namigovanja o vpletanju lokalne politike v telesnokulturno dejavnost. Prostor je namreč v najem od občine v enem redkih obdobjih, ko je bila ta v rokah katoliške stranke, dobila katoliška Podzveza fantovskih odsekov Novo mesto: »Tu so neravni svet splanirali, napravili terase za gledalce, napeljali vodovod in elektriko.« Še novembra 1939 stadion ni bil pripravljen tako, kot so si želeli nogometni entuziasti. Piscu članka v *Dolenjskih novicah*, ki je stadion na Loki ocenjeval predvsem z vidika Sokola, letne prireditve njegovih telovadcev in bližnjega kopališča, se je zdelo drobljenje skromnih mestnih virov za športne aktivnosti nesmiselno in vzdrževanje dveh športnih objektov v mestu potratno, zato je pozival k pomirjanju duhov: »Ali ne bi bilo umestno, da bi sedli voditelji Sokola in voditelji Podzveze fantovskih odsekov skupno k zeleni mizi in razpravljali, kaj je boljše: gledati eden drugega sovražno ali v obojestransko korist napraviti si skupno telovadišče na Loki?« Zavedal se je, da se bo komu zdel »ta predlog smešen, češ, kako bi šla napredna in klerikalna društva skupno na delo«, a je poziv utemeljeval s stališčem, da se člani obeh društev »vzgajajo v narodnem duhu, telovadba, katero goje, pa menda tudi ni strankarska«. Predlagal je skupno akcijo občine, Sokola in Elana za »telovadni prostor na Loki z

91 *Jutro*, 16, št. 127, 2. 6. 1935, str. 15, Službene objave LNP.

92 *Jutro*, 17, št. 151, 3. 7. 1936, str. 5, Službene objave LNP; 17, št. 208, 9. 9. 1936, str. 5, Službene objave LNP.

93 Božič, *Novomeška okolica*, str. 241.

94 *Devetdeset let nogometnega kluba Krka*, str. 2.

95 Grahek, *Nogomet v Beli krajini*, str. 43–47.

96 Grahek, *Nogomet v Beli krajini*, str. 51.

97 Gorše, *Kočevski nogomet*, str. 13–15.

98 Šebek, *80 let nogometa v Krškem*, str. 21.

99 *Službeni vestnik Ljubljanskega nogometnega podsaveza*, 1, št. 5, 13. 5. 1937, str. 1, Službeno št. 15.

100 *Jutro*, 16, št. 123, 29. 5. 1935, str. 7, Službeno iz LNP.

zidanimi tribunami, garderobami in paviljoni, ki bi vsem koristil». ¹⁰¹

Drugače so razmišljali nogometaši. Novi stadion v Kandiji je Jože Šmajdek pospremil z odobravanjem: »Pred drugo svetovno vojno smo igrali nogomet na nogometnem igrišču v Kandiji, ki je bilo precej boljše od tistega na Loki. Igrišče v Kandiji je bilo večje, poleg vsega pa je tudi bolj primerno za nogomet.« ¹⁰²

Pridobitev s stadionom v Kandiji ni obudila želja novomeških športnih funkcionarjev, da bi se začeli spogledovati s povratkom v ligaško tekmovalje. Sredi leta 1937 so pod okriljem LNP tekmovali v sedmih skupinah II. razreda, ki so pokrivali večino ozemlja Dravske banovine z izjemo Dolenjske. ¹⁰³ SK Kandija je bil sicer registriran med nogometnimi klubi, a mu je LNP oktobra 1937 zaradi neporavnanih obveznosti do nogometne zveze grozila s suspenzom. ¹⁰⁴ Do tega sicer ni prišlo, a ni prišlo niti do angažiranja novomeških nogometašev na uradni sceni. Junija 1938 je vodstvo novomeških nogometašev LNP vnovič obvestilo, naj SK Kandija ne uvrsti v tekmovalni sistem. ¹⁰⁵ V sezoni 1939/40 pa je bil SK Kandija naveden kot edina ekipa dolenjske skupine drugega razreda, ¹⁰⁶ kar pomeni, da še vedno ni sodelovala v ligaškem tekmovalju.

Službeni vestnik Ljubljanskega nogometnega podsaveza, novembra 1939 preimenovan v *Službeni vestnik Slovenske nogometne zveze*, potrjuje spominske zabeleške novomeških nogometašev, da so se v letih pred drugo svetovno vojno omejili zgolj na igranje prijateljskih tekem, bodisi z bližnjimi dolenjskimi, zasavskimi ali ljubljanskimi klubi. Novi novomeški stadion v Kandiji v času, ko se je Evropa začela potapljati v grozovitosti druge svetovne vojne, še ni gostil prvenstvenih tekem. Prav na dan, ko so bile objavljene prve vojne napovedi nove svetovne morije, so v Novem mestu gostovali nogometaši SK Kočevje. V njihovi kroniki je zapisano, da so jih s 4 : 1 premagali nogometaši SK Kandija. ¹⁰⁷

DRUŽABNO UDEJSTVOVANJE SK ELAN

Že od svojih prvih korakov je vodstvo SK Elan premišljevalo, kako razgibati športno dejavnost v širšem mestnem okolju. Stadion, kopališče in teniško igrišče, ki se je v zimskem času spremenilo v drsališče, niso bili zgolj kraji športnih aktivnosti za aktivne športnike, temveč tudi kraji druženja in družabnih dogodkov. Že ob ustanovitvi so pri načrtovanju športnega dne z zabavo, s katerim naj bi se predstavili javnosti, navrgli kopico idej, ki so jih v poznejših letih večkrat ponavljali, kot pomembni družabni dogodki pa so navedeni tudi v orisu Jožeta Klemenčiča o začetkih novomeškega športa iz leta 1954: »Prav tako so znali takratni športniki poskrbeti tudi za družabnost in razvedrilo. Kdo se ne spominja več vsakoletnih tradicionalnih prireditev v Sokolskem domu? Športni dnevi, štafete skozi mesto, taki in slični dogodki so bogato posegali v življenje Novega mesta.« ¹⁰⁸

Nogomet je bil za številne mlade, ki so se nad njim navduševali, bolj druženje in družabni dogodek kot tekmovalni šport, saj so ga v spominih na mladostna leta v Novem mestu omenili številni, ki so igranje po dijaških letih verjetno opustili. Generacijam srednješolcev, ki so ga igrali za zabavo in druženje, se je bolj vtisnil v spomin po tem, da je sodil med prepovedane zadeve in da so z igranjem nogometa pravzaprav ugriznili v prepovedani sadež. Gimnazijski sošolec prvega društvenega tajnika Boga Skaliskega Drago Šproc je v pogovoru omenil, »da je bilo tudi igranje nogometa strogo prepovedano, češ da ta igra odvrča učence od šolskega dela. Bilo pa je na Loki igrišče in nogomet se je vsak dan igral množično.« Taktika nadobudnih nogometašev, da bi se izognili morebitnim kaznim, je bila takšna: »Postavljene pa smo imeli straže, in čim se je bližal kak profesor na popoldanskem sprehodu, je straža dala znak, da so se igralci poskrili v grmovje.« ¹⁰⁹

Tudi Ria Bačer, vneta zbiralka spominov znanih Novomeščanov, ki je zabeležila Šprocove utrinke, se je iz otroških let spominjala vrveža na Loki, saj »so vsak dan nabijali žogo in vpili 'gool!', tam pa so bili tudi vsakoletni sokolski telovadni nastopi.« ¹¹⁰ Da jim je bil nogomet strogo prepovedan, sta se spominjala tudi dijaka iz zadnjih let pred drugo svetovno vojno Dušan Durini in Tone Šavelj. Ob nogometu naj bi namreč preveč preklinjali, kar naj bi slabo vplivalo na moralo mladih. Šavelj, kasneje kirurg in primarij novomeške bolnišnice, je kot tistega, ki so se ga najbolj bali pri

¹⁰¹ *Dolenjske novice*, I, št. 1, 28. II. 1939, str. 3, Ali ne bi bilo pametneje ...

¹⁰² *Devetdeset let nogometnega kluba Krka*, str. 2.

¹⁰³ *Službeni vestnik Ljubljanskega nogometnega podsaveza*, I, št. 5, 13. 5. 1937, str. 1–2, Službeno št. 22.

¹⁰⁴ *Službeni vestnik Ljubljanskega nogometnega podsaveza*, I, št. 24, 7. 10. 1937, str. 1, Službeno štev. 9.

¹⁰⁵ *Službeni vestnik Ljubljanskega nogometnega podsaveza*, 2, št. 24, 28. 7. 1938, str. 1, Službeno št. 38.

¹⁰⁶ *Službeni vestnik Slovenske nogometne zveze*, 4, št. 8, 4. 4. 1940, str. 1, Službeno št. 4.

¹⁰⁷ Gorše, *Kočevski nogomet*, str. 15.

¹⁰⁸ Klemenčič, *O nastanku*, str. 3.

¹⁰⁹ Bačer, *Nogomet je bil strogo prepovedan*, str. 12.

¹¹⁰ Bačer, *Iztrgano pozabi*, str. 18–19.

Nogometni dogodek na Loki iz tridesetih let 20. stoletja, ki je bil bolj kot tekmovalnosti namenjen družabnosti. Na sredi je z budilko okoli vratu Davorin Gros, znani novomeški odvetnik, verjetno sodnik na tekmi (zasebna last).

kršitvi zapovedi, navedel profesorja verouka Cirila Ažmana,¹¹¹ ki ga je kot najhujšega preganjalca nogometa omenil tudi Šproc.¹¹² Prav posebno soočenje z veroučiteljem Ažmanom je opisal poznejši politik in diplomat Bogdan Osolnik. »Grešnike, ki jih je zalotil pri nabijanju žoge, je ob prvi naslednji uri poklical k tabli s prijaznim uvodom: 'Naj se pokažejo žogobrci.'« Ko jih je nekega popoldneva zalotil pri igranju nogometa na Loki, je Osolnik obstal med vratnicama na голу, medtem ko so se drugi pravočasno poskrili. Naslednjo šolsko uro ga je profesor verouka povabil k tabli z besedami: »Zdaj pa naj se prikaže golnik – Osolnik.«¹¹³

Večina tistih, ki so v spominih na mladost v Novem mestu omenjali nogometno igro, so bili gimnazijci, poleg te športne novosti pa so se navduševali še nad drugimi športi, ki so jih gojili v SK Elan ali Sokolu in s katerimi so se ljubiteljsko ukvarjali. Ob športu so se družili ter skrbeli tudi za druge aktivnosti, kulturne dogodke in ples. Kolikokrat so izvedli tek skozi mesto in športne dneve, ki jih je omenil Klemenčič, ni znano. V tem kontekstu so bile nogometne tekme le del širše zasnovanega športnega dne. Že omenjena tekma z izgredom v Črnomlju je bila del črnomaljskega športnega dneva, ki se ga je SK Elan udeležil s plavalci, kolesarji in nogometaši.¹¹⁴ V Novem mestu je vsak tak dogodek zahteval sodelovanje več društev, ob Elanu še sokolov in kolesarjev. Kolesarji so na letni mestni prireditvi tekmovali na krožni progi okoli Grma,¹¹⁵ Elanov štafetni tek pa je potekal skozi staro mestno središče. Športni dan, ki ga je SK Elan priredil 6. septembra 1931, je obsegal motociklistično in kolesarsko dirko, cestno štafeto, več plavalnih disciplin in daljše

plavanje od cestnega do železniškega mostu, tekmo s čolni po Krki in za zaključek popoldne še nogometno tekmo.¹¹⁶ Nekatera »tekmovalnja« so bila namenjena bolj zabavi in druženju. Istega dne aprila 1928, ko je sledila tekma na Loki, je predhodno potekala »originalna tekma debelih«, ki so se za denarne nagrade merili od gostilne Windischer v Kandiji preko mostu do Bergmanove lekarne na zgornjem delu Glavnega trga. Pogoj za sodelovanje na tej približno 500-metrski razdalji je bil: »Teža tekmovalcev mora znašati netto 120 kg.«¹¹⁷ Ob gostovanju društva KAC iz Celovca so se Novomeščani in gostje iz Avstrije 4. avgusta 1935 pomerili v atletiki, namiznem tenisu in štafeti skozi mesto, športni del srečanja pa popoldne zaključili z nogometno tekmo.¹¹⁸

Družabne aktivnosti so potekale tudi izven tekmovalne sezone, v mesecih, ko se z nogometom, atletiko in tenisom na prostem v letih, ko je zunanje športne objekte še prekrivala snežna odeja, ni bilo mogoče ukvarjati. Najava SK Elan okrajnemu načelstvu Novo mesto, da bo 10. februarja 1934 v Sokolskem domu potekala »naša vsakoletna prireditev 'Sportna maskerada'«,¹¹⁹ dokazuje, da je šlo za tradicionalni dogodek. Na njem so se predvsem družili, zabavali in šalili, prihodek pa je bogatil društveno blagajno.

Prav posebna je bila družabna prireditev leta 1930, ko je SK Elan v goste povabil Šentjakobsko gledališče, da tudi v Novem mestu uprizori svojo uspešnico, komedijo *Pred poroko*. Zabavna prireditev je v Sokolskem domu potekala na dan, ki

¹¹¹ Novak, Nič nogometa in poljubljanja v javnosti, str. 17.

¹¹² Bačer, Nogomet je bil strogo prepovedan, str. 12.

¹¹³ Osolnik, *Z ljubeznijo skozi surovi čas*, str. 14.

¹¹⁴ Grahek, *Nogomet v Beli krajini*, str. 51.

¹¹⁵ Za kolesarje glej: Pungerčar, *Sto let kolesarstva*, str. 90.

¹¹⁶ *Sportni list*, 2, št. 35, 1. 9. 1931, str. 4, Sportni dan v Novem mestu; št. 36, 9. 9. 1931, str. 3, Sportni dan v Novem mestu; št. 37, 15. 9. 1931, str. 3, Sportni dan SK Elana v Novem mestu.

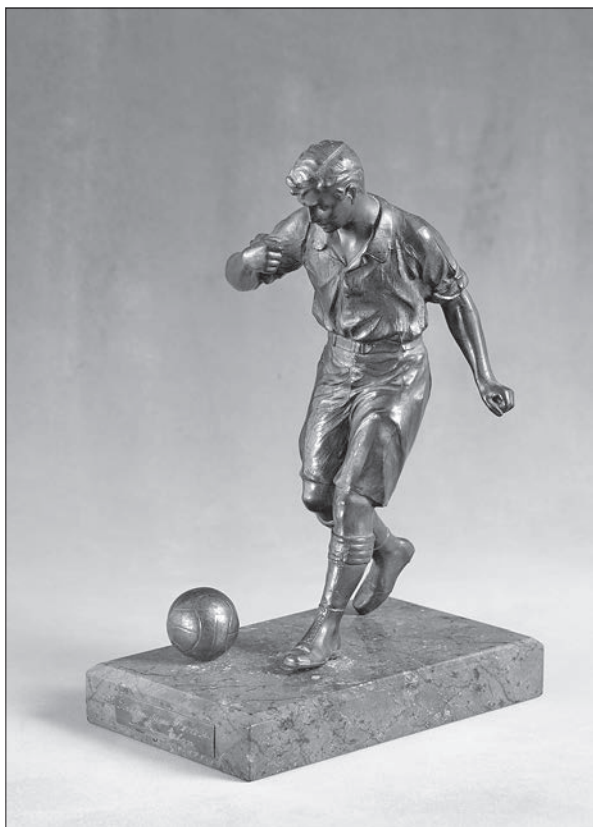
¹¹⁷ *Jutro*, 9, št. 90, 17. 4. 1928, str. 5, Iz Novega mesta.

¹¹⁸ *Jutro*, 16, št. 178, 4. 8. 1935, str. 8, Sport; *Jutro: ponedeljska izdaja*, 8, št. 29, 5. 8. 1935, str. 3, Sportni dan v Novem mestu.

¹¹⁹ SI ZAL 003, šk. M4, Dopis Sportnega kluba Elan Novo mesto – sreskemu načelstvu v Novem mestu, 6. 2. 1934.

je bil desetletje in pol kasneje uzakonjen kot slovenski kulturni praznik, torej 8. februarja 1930.¹²⁰ Dogodek je bil medijsko solidno podprt, saj ga je najavil tudi ljubljanski časopis *Jutro*: »Šentjakovski gledališki oder iz Ljubljane bo gostoval na sobotni prireditvi našega vrlega SK Elana z vlezabavno burko 'Pred poroko'. Opozarjamo Novomeščane na gostovanje naših priljubljenih Šentjakobčanov. Burka je polna humorja in bo zabavala občinstvo od prve do zadnje scene. Njeno priljubljenost najbolj dokazuje to, da so jo igrali Šentjakobčani na svojem odru že petnajstkrat.«¹²¹ *Sportni list* pa je v najavi zabeležil, da bo prireditev potekala pod pokroviteljstvom novomeškega župana dr. Josipa Režka in da je dolžnost vseh Novomeščanov, da »posetijo to prireditev v čim večjem številu in s tem pripomorejo SK Elanu do čim večjega moralnega in materielnega uspeha, ki ga klub na vsak način zasluži.«¹²²

Po predstavi, za katero ne gre dvomiti, da je ogrela tudi novomeško publiko, se je večerni družabni dogodek nadaljeval s plesom. Na njem so

Kipec nogometaša, ki ga je leta 1930 dobila kraljica nogometnega plesa Hedvika Gunde (poročena Bergman) (zasebna last).

Študentsko druženje v Zagrebu leta 1930. Od leve: študenta medicine Jože Slapar in Slavko Perko, študentka farmacije Hedvika Gunde, dobitnica kipca kraljice plesa SK Elan, in njen bodoči mož, novomeški lekarnar Josip Bergman (zasebna last).

izbirali kraljico plesa, ki so jo nagradili s približno 20 cm visokim bronastim kipcem nogometaša na kamnitem podstavku. Graverju se je sicer pripetil spodrseljaj, saj se napis na ploščici glasi »Kraljici plesa 8/II. 1930 / »S.K. Elen««. Nagrajena je bila članica ekipe hazene SK Elan Hedvika Gunde, ki je v Zagrebu študirala farmacijo. Njen fant Josip (Pino) Bergman ml., sin Josipa Bergmana st., ki je imel lekarno na Glavnem trgu, je bil član nogometne ekipe SK Elan in redni član društva že od leta 1922, kjer je na seznamu zabeležen še z nemškim zapisom priimka kot Bergmann.¹²³ V lekarniške vode se je po poroki podala tudi Hedvika Bergman, ki je bila po drugi svetovni vojni nekaj let upraviteljica lekarne novomeške bolnišnice.¹²⁴

Telesnokulturna dejavnost, v tem okviru tudi nogomet, torej v svojem pionirskem obdobju še zdaleč ni bila zgolj tekmovalno usmerjena. Nogometaši SK Elan se niso zbirali zgolj na nogometnem igrišču, temveč so se družili tudi na zabavnih prireditvah ter bili med organizatorji takšnih dogodkov.

¹²⁰ SI ZAL, NME 003, š. M4, Dopis SK Elan – Srežkemu načelstvu v Novem mestu, 5. 2. 1920 in odgovor 6. 2. 1920.

¹²¹ *Jutro*, 11, št. 31, 7. 2. 1930, str. 5, Iz Novega mesta.

¹²² *Sportni list*, 1, št. 4, 4. 2. 1930, str. 4, Društvene vesti.

¹²³ AA, Redovni člani (seznam iz leta 1922).

¹²⁴ Fotografijo kipca kraljice plesa in podatke o izbranki mi je posredovala upokojena etnologinja Dolenjskega muzeja Ivica Križ (e-pošta avtorju, 27. 5. 2021), za kar se ji iskreno zahvaljujem. Kipec je v zasebni lasti.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

AA – Arhiv avtorja

Zapisnik. S.K. »Elan«.

SI ZAL – Zgodovinski arhiv Ljubljana, enota Novo mesto

NME 003 – Okrajno glavarstvo Novo mesto

ČASOPISI

Dolenjec, 1906.

Dolenjske novice, 1939.

Dolenjski list, 1954, 1957, 1968, 1980, 1981, 1983, 2013.

Jutro, 1922–1936.

Slovenski narod, 1913.

Službeni vestnik Ljubljanskega nogometnega podsaveza, 1937–1939.

Službeni vestnik Slovenske nogometne zveze, 1939–1940.

Sport, 1921, 1922.

Sportni list, 1930–1932.

LITERATURA

100 let nogometnega elana ob Krki (ur. Aleš Gabrič, Igor Vidmar, Andrej Primc). Novo mesto: Nogometni klub Krka, 2022.

225 let novomeške gimnazije: [1746–1971] (ur. Jože Sever). Novo mesto: Gimnazija, 1971.

50 let ustanovitve vodstvene nogometne organizacije na Slovenskem (ur. Drago Stepišnik). Ljubljana: Nogometna zveza Slovenije, 1970.

Bačar, Ria: *Iztrgano pozabi: Novo mesto, pet držav*. Novo mesto: Goga, 2014.

Bačar, Ria: Nogomet je bil strogo prepovedan. Pri starih Novomeščanih. *Dolenjski list* 34, št. 38, 22. 9. 1983, str. 12.

Božič, Slavko: Novomeška okolica v turističnem in športnem pogledu. *Dolenjska*. Ljubljana: Merkur, 1938, str. 234–241.

Budja, B.[ojan]: Samo deset let mlajši od Hajduka. *Dolenjski list* 32, št. 10, 5. 3. 1981, str. 25.

Budja, Bojan: Prva slovenska Šparta. *Dolenjski list* 31, št. 10, 6. 3. 1980, str. 29.

Devetdeset let nogometnega kluba Krka. S.l.[Novo mesto]: s.d. [2012].

Dobovšek, Tim: *Kulturni, socialni in politični vidiki razvoja nogometa v Sloveniji: v obdobju 1900–1991: magistrsko delo*. Ljubljana: [T. Dobovšek], 2017.

Dodič, Milan: Dvesto petindvajset let novomeške gimnazije. *225 let novomeške gimnazije: [1746–1971]* (ur. Jože Sever). Novo mesto: Gimnazija, 1971, str. 7–480.

Dolenjska metropola Novo mesto (ur. Anton Podbevšek). Novo mesto: Progres, zavod za pospeševanje mednarodnih trgovskih zvez, 1930.

Gabrič, Aleš: Od prvih začetkov do prve slovenske lige. *100 let nogometnega elana ob Krki* (ur. Aleš Gabrič, Igor Vidmar, Andrej Primc). Novo mesto: Nogometni klub Krka, 2022, str. 16–125.

Gorše, Jože: *Kočevski nogomet: že stoletje: [1920–2020]*. Kočevje: Pokrajinski muzej, 2020.

Klemenčič, J.[ože]: O nastanku in razvoju novomeškega športa. *Dolenjski list*, 5, št. 48, 3. 12. 1954, str. 3.

Komelj, Bogo: *Devetdeset let telovadbe v Novem mestu. Novomeški Sokol: 1887–1945*. Novo mesto: Telesna interesna skupnost, 1977.

Lebar, Jože: *Zgodovinski razvoj nogometa v Sloveniji: diplomsko delo*. Ljubljana: [J. Lebar], 1991.

Nogomet v Beli krajini: dokumentacija in spomini: 1926–1992 (ur. Slavko Grahek). Črnomelj: [s. n.], 1993, str. 45.

Nogometni klub Studio D Novo mesto. S. l. [Novo mesto]: s. d. [1992].

Novak, Irena: Nič nogometa in poljubljanja v javnosti. *Dolenjski list*, 64, št. 34, 22. 8. 2013, str. 17.

Osolnik, Bogdan: *Z ljubeznijo skozi surovi čas*. Ljubljana: Založba Borec, Dolenjska založba, 1989.

Pungerčar, Majda: Sto let kolesarstva v Novem mestu od 1897 do 1997. *Kronika* 45, št. 3, 1997, str. 87–96.

Rozman, Boris: Hazena – ženska športna panoga. *Kronika* 36, 1988, št. 3, str. 225–231.

Šebek, Živko: *80 let nogometa v Krškem*. Krško: Nogometni klub, 2002.

Štampohar, Anton: *Iz bojov novomeških tekstilcev*. Novo mesto: Občinski svet Zveze sindikatov, 1984.

Štukelj, Leon: *Mojih sedem svetovnih tekmovanj*. Novo mesto: Dolenjska založba, 1989.

Zbornik Medobčinske nogometne zveze Ljubljana: 1920–2020 (ur. Leon Lobe). Ljubljana: Medobčinska nogometna zveza, 2020.

SPLETNI VIRI

100 let novomeške pomladi

<https://www.nm.sik.si/si/aktualno/detajl/?id=4809>

SUMMARY

The Pioneering Period of Football in Novo Mesto following the Establishment of Elan Sports Club in 1922

The beginnings of many sports associations are only known fragmentarily or surrounded by myth. Conversely, plenty of material has been preserved from the first year of Elan Sports Club from Novo Mesto, pointing to difficulties that faced its founders in launching a novel sport. The founding general assembly of Elan Sports Club was held on 19 February 1922. Apart from football, the association developed a variety of sports, including athletics, tennis,

swimming, Czech handball, and so on. The article focuses on the activities of the football team, which initially had neither equipment nor a football pitch and compensated for inexperience in training and gameplay with enthusiasm. Their sports gear was purchased in Ljubljana or Zagreb, and the first football pitch in Novo Mesto was at Loka, where the Sokol gymnasts had their track and field. The area also accommodated the city fairground, which required animal faeces to be regularly removed, and due to its location next to the Krka River, the ball frequently flew into the water.

During the interwar period, the Elan football team held friendly matches with teams from Ljubljana or nearby cities. Between the end of the 1920s and mid-1930s, it competed in the second division of the Ljubljana Sub-Association League. The first photograph of Novo Mesto's football team has also been preserved from this period. Football was most popular among highschoolers and students, but it also found enthusiasts among the respectable middle

class. For the almost entire duration of the interwar period, the club was led by engineer Josip Medic, who managed his brother's textile factory and was also known as a patron of the club. High school teachers were less inclined to promote the new sport because pupils were generally barred from playing. Nonetheless, they regularly violated this ban and remembered religious education teacher as their fiercest antagonist.

Elan Sports Club organized events for the popularization of sports among the broader population and sports days featuring a range of competitive activities. Cultural and entertainment events took place in the Sokol cultural centre, including the particularly popular sports masquerade balls during Carnival days. In this period, football had not yet evolved into a competitive discipline; it largely remained a game in which young and not-so-young people socialized, had fun, and fostered the overall popularization of sports in the city primarily famous for its Sokol gymnasts.